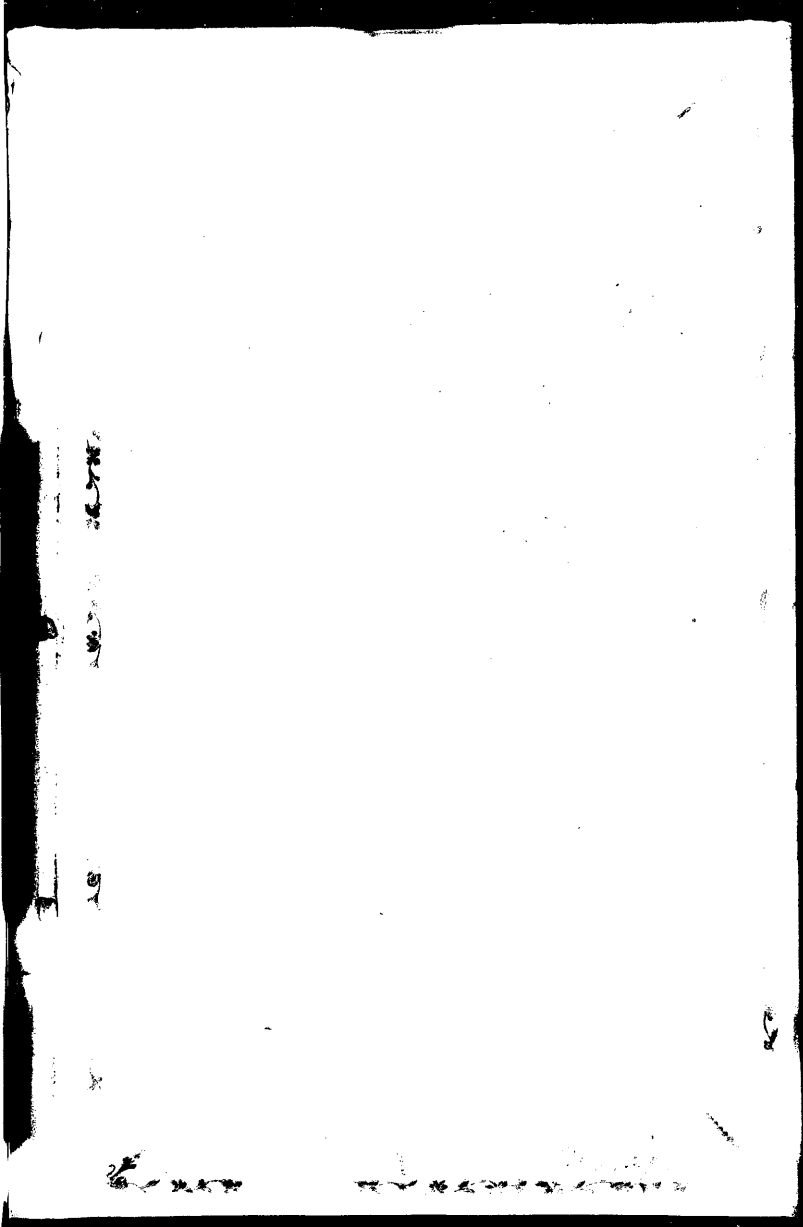

1161
Fr. 32

Ob. - 4428

01 1066 8365 UB AMSTERDAM

B E S C H R Y V I N G
V A N D E
HOEDANIGHEDEN EN HET GEBRUIK
V A N
TEER EN VERNIST
V A N
K O O L E N.

Met Certificaaten van Scheeps Bouw-Meefters
en anderen.

Benevens een Verflag
V A N D E
PROEVEN DIE HIER TE LANDE

daar mede gedaan, en nog onder handen zyn,
van October 1782. tot 1785.

Dit Stukje wordt uitgegeeven voor *drie Stuivers*,
ten voordeele van het KWEEKSCHOOL
VOOR DE ZEEVAART.

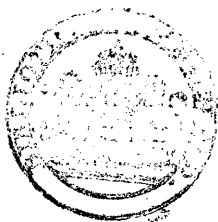
By GERARD HULST VAN KEULEN,
Boek- en Zeekaartverkooper, Compas-, Octant-,
Graadboog- en Mathematifch Instrument-
maaker, aan de Nieuwebrug.

Te A M S T E R D A M,
M D C C L X X V.

Bitumen est ferventiſſimum et violentiſſimum gluten, ejus haec eſt virtus, ut ligna quae eo lita fuerint, nec vermibus exedi, nec ſolis ardore, nec ventorum ſtibus, nec aquarum poſſint violentia diſſolvi, nempe incorrupta eſt vis bitumini, aquisque contumax; ideoque ligna conſervat, ne combibant humorem noxiam, neque patitur aërem penetrare, et tineas teredinem aliaque a lignis vitia prohibet, propter quae diuturnitatem operibus maxime praeflat.

BERNARDUS CAESIUS.

De Mineralibus.

A A N
DE EDELE MOGENDE
HEEREN GECOMMITTEERDE
R A A D E N
T E R
ADMIRALITEIT,
RESIDEERENDE
B I N N E N
A M S T E R D A M.

Wordt deeze

B E S C H R Y V I N G
V A N D E
HOEDANIGHEDEN EN HET GEBRUIK
V A N
T E E R E N V E R N I S T
V A N
K O O L E N.

Met den verschuldigten Eerbied opgedraagen

Door

HUNNE EDELE MOGENDENS
Gehoorzaamsten en Dienstwil-
ligsten Dienaar

G: HULST VAN KEULEN,

VOORBERICHT.

Het is buiten eene redelyke twyfeling, dat de nuttige ontdekking, welke ik hiermede aan het Publiek door den druk gemeen maak, van zeer groot voordeel voor onze Scheepvaart in 't algemeen, en voor onzen Koophandel in 't byzonder zyn zal. — Uit dien hoofde zal ik den Leezer thans zodanige ophelderingen geeven, welke hem in *deeze nieuwe Soort* van TEER, VERNIST en OLIE van dienst kunnen zyn, en waarvan in de volgende korte Beschryving niet gesproken wordt, hebbende dezelve uit eene briefwisseling, als mede uit andere ontvangene Berichten, opgemaakt en hier agter gevoegd. In het vervolg zal ik nog laten volgen de Proeven, die met dezelve door het Admirali- teits Collegie en anderen hier te Lande gedaan, en van die welke nog onder handen zyn, waar van te zyner tyd de Be-

II V O O R B E R I C H T

richten door den Druk gemeen gemaakt zullen worden.

Uit het hier agter gevoegt Rapport van Comisfarisfen, door het Parlement benoemd, om deeze uitvinding te onderzoeken zal blyken, hoe zeer het Engelsche Gouvernement yvert de uitvindingen, welke tot verbetering van deszelfs Scheepvaart en Koophandel kunnen strekken, met nadruk te begunstigen; en het was op dit Rapport, dat het uitfluitend Privilegie (in alle drie de Koningryken van Engeland, Schotland en Ierland) van den Graaf VAN DUNDONALD, zo merkelyk verlengt wierdt.

Voorts verzoek ik dat zy, die deeze nieuwe soort van Teer gebruiken, geen Talk, Harpuis, Roodeverf, of iets anders, tegenwoordig gebruikt wordende, daar mede vermengen, zynde dit door de ondervinding beweezen nadeelig te zyn.

De dikke Teer, (*Half Stuff*) welke op het uiterlyk aanzien, eenige overeenkomst heeft met de thans gebruikt wordenden

dende *Wurmpik*, dient tot deksel van de Bodems der Schepen, en bezit het vermogen, dezelveu zeer lang voor *Aangroefsel*, *Vuiligheid* en *Wurm* te behoeden.

Deeze drie Hoofdvoordeelen, uit die ontdekking spruitende, zyn voor onze Hollandfche Scheepvaart van zeer veel aanbelang. — Eene ongelukkige locale Situatie, geen Havens, of verval van Water opleverende, om in de eerften Oorlogfchepen, en door het tweede Koopvaardy-Schepen op Banken fchoon te houden, noodzaakt onzen onvermoeiden Zeeman, tot merkelyke vertraaging zyner Reize, dikwils met vuile Schepen te vaaren.

Dat vuile Schepen merkelyk traager zeilen dan fchoone, kan tegenwoordig duidelykbeweezen worden, door de Franfche en Engelfche Oorlogfchepen, welke met kostbaare, doch verderfelyke *kopere* Dubbellhuiden bekleed zyn, waar door gemelde Schepen één derde fnelder zeilen, dan wanneer zy met *Greenen* Dubbellhuiden

IV V O O R B E R I C H T.

gedekt zyn , welke laatsten , voor het vertrek uit haare Havens, reeds vuil en aangegroeid zyn.

Meer tot aanpryzing van deeze uit Koolen gestookte TEER, VERNIST en OLIE by te brengen, achten wy overtollig te zyn. — Hy, die in de Zeevaart en Scheepsbouw ervaaren is, zal het uitgestrekte nut gewis inzien, en zich door de ondervinding alleen trachten te overtuigen.

AMSTERDAM,

1785.

NB. Nadere Informatie te bekomen by de Makelaars

CORNELIS VAN DER BURGH.

JAN VAN BERGEN.

JAN VAN DAM.

B E.

(1)

B E S C H R Y V I N G

V A N D E

HOEDANIGHEDEN EN HET GEBRUIK

V A N

T E E R E N V E R N I S T

V A N

K O O L E N.

De Graaf VAN DUNDONALD, heeft in den jaare 1780. een nieuw en gemakkelyk middel ontdekt, om *Teer* uit *Koolen* te stookten. — Wel eer waren 'er verscheiden Proeven, ter bereiking van dat zelfde oogmerk, ondernomen; eenige door wylen den Marquis VAN ROCKINGHAM naby Scheffield; andere door verscheidene lieden te Colebrook-Dale en Newcastle onder directie van een zeker Duitscher, zich noemende de Baron VAN HAAK: maar de hoeveelheid, door deeze verschillende Proeven bewerkt, was zeer gering, en de Onkosten zo groot, dat het onder

28 Schellingen per Vat (1) met geen voordeel door de Maakers kon verkogt worden.

De volgende beschryving, aangaande de hoedanigheid en 't gebruik van Teer uit Koolen, verzeld van veele verschillende authentique Certificaaten, zal, zo ik vertrust, het Publiek doen zien, dat een ieder, byna tot denzelfden prys als die van ordinaire Teer, uit de Fabriek van den Graaf VAN DUNDONALD, van Teer en Vernist uit Koolen, kan voorzien worden. Nogthans kan deeze Teer als *één derde* goed kooper aangemerkt worden, terwyl eene gelyke hoeveelheid van denzelve, *één derde* meerder oppervlakte dekt.

Teer, uit Koolen gestookt, heeft eene veel zwarter Couleur, dan de ordinaire welke uit Hout gebrand wordt, en is daar en boven ten eene maal *vry van Water*, waar mede de gewoone Teer merkelyk bezet is. Deeze nieuwe soort van Teer behoeft men niet met Zwartfel te vermengen, om aan *Masten, Stengen, Raas, Vertuiningen* en *zwarte Gangen* van Schepen te gebruiken. Dezelve dekt gladder, dunder en met veel meer glans. Indien men de Bodems van

Sche-

(1) 28 Schellingen is na genoeg *f* 15: 12: — maar de grootte van het Vat wordt niet bepaald.

Schepen daar mede besmeert, blyven dezelve, van alle foorten van aangroeifel, zeer lang schoon.

Wanneer deeze Teer tot een Schip zal gebruikt worden, moet men hem eerst tot een behoorlyke dikte kooken. By deeze verrigting heeft men geen gevaar van Overkookten te vreezen, en uit dien hoofde wordt er minder oppassing vereïfcht, niet alleen, maar het kooken kan ook door een veel schieliker vuur gedaan worden. Evenwel verzoeken wy, dat het smeersel tot de Bodems van Schepen niet te bros, maar veel eer tot eene taaye waschagtige zelfstandigheid gekookt worde.

Aamvyzing van de Behandeling, om Scheeps-Bodems, door middel van deeze soort van Teer, tegens den Wurm te behoeden.

Indien het Hout met deezen Teer behoorlyk doortrokken is, dringt de Wurm daar niet in. Is de Bodem van Greenen- of Vuuren Hout, wordt 'er niets anders vereïfcht, dan denzelven wel te branden, en onder deeze verrigting den onbereiden, of dunnen Teer, heet daar over te smeeren, welke, in de als dan open zynde poriën van het Hout, tot eene groote diepte zal indringen. Wanneer de naaden gebreeuwd zyn, moet

moet 'er een smeersel van bereiden Teer (2) over heen gelegd worden.

Eekenhout daar en tegen van zulke losse zelfstandigheid niet zynde, dat 'er eene genoegzaame hoeveelheid van Teer tot de behoorlyke diepte kan indringen, zal dus, op de bovengemelde wyze behandeld, niet in staat wezen, dat het Schip *voor een langen tyd*, den Wurm tegenstand biede. Uit dien hoofde zal het nodig wezen, het zelve naar de gewoone wyze, met eene Greenen of Vuuren Huid te bekleden, en dezelve op de hier boven beschreevene manier, met de onbereide Teer te laten doortrekken. — Wanneer eene Dubbelhuid op deeze wyze voorzien is, behoeft dezelve tegens den Wurm niet bespykerd te worden, als alleen omze aan het Schip vast te hegten: maar daar en boven wordt vereischt, dat men dezelve met een smeersel van bereiden Teer over het geheel bestryke.

De Spykers van de Dubbelhuid zullen, indien men ze met deeze nieuwe soort van Teer verlakt, aan *geen het minste roeft* onderhevig zyn, noch

(2) Door *bereiden Teer* wordt verstaan. dat men denzelven tot zodanige dikke zelfstandigheid kooke, als waar van hier boven bladz: 9. gesproken is. De Fabriek levert denzelven onder den naam van *Half Stuf*.

noch het hout *zyerziek* maaken, het welk dus op nieuw dit voordeel aanbrengt, dat men de Dubbelhuid ook om deeze reden, zo veelmaalen niet zal behoeven te vernieuwen. — De verlakking van de spykers kan op de volgende wyze geschieden: men maakt dezelve in eens van yzer gevlogten mand op het vuur heet, en dompeld dezelve dan schielijk in Teer van Koolen. In dien tusfchen tyd, dat de spykers droogen, wordt de aanhangende Teer zo hard dat men dezelve, gelyk andere spykers, gebruiken kan.

Wy hebben ook ondervonden, dat deeze foort van Teer ongemeen goed is, om Gefchut, Kogels, en alle foorten van yzerwerk voor roesten te bewaaren, het welk door gemeene Teer niet verkreegen wordt, alzo dezelve een *Zuur* bevat, dat ter contrarie het yzer verteert. Voornamelyk kan men ook het binnenfte gedeelte van het Canon, het welk op werven bewaard wordt, daar mede beftryken, om het roesten en affchilveren van 't yzer voor te komen. — Tegenwoordig is het wind van de Stukken altoos aan het vermeederen, dus wordt, door de vergrooting van de ziel der Stukken, en door het verminderen der Kogels, het gefchut in weinig jaaren onbruikbaar.

Vernist van Koolen wordt van Harft gemaakt

en

en ontbonden in oorsprongelyken Olie van Koolen.
 (3) Deeze heeft boven alle anderen de voorkeur, om dat de Olie, daar het Vernift van gemaakt wordt, ligter en doordringender is, dan die van Lynzaad of Terpentyn. — Het gewoone uitwerkfel van deeze Vernift, op Hout gebruikt wordende, is, om deszelfs Poriën te fluiten, doorze te vullen met den Harft dien het bevat. Door deeze indringing wordt wit- of Greenenhout zo hard als rood Hout. — Voorts dient dit Vernift nog, om met verf van onderscheidene couleuren vermengt te worden; het beschermd en voedt het Hout beter dan verf met Lyn-Olie gemengt, om dat deeze laatste maar eene oppervlakkige dekking maakt, en niet gelyk de eerste, in het Hout indringt.

Olie van Koolen, wanneer dezelve gezuiverd is, kan met voordeel gebruikt worden, om den Lyn-Olie te verdunnen, en tot dit gebruik is hy één derde voordeeliger dan Terpentyn-Olie.

Behalven de van Koolen gestookte Teer, Olie en Vernift, hier boven nader omschreeven, zyn 'er nog andere Articulen, die, het zy direct van Koolen, of door ontdekkingen van den Graaf van

DUN-

(3) Deeze Olie van Koolen is zuiver wit, en ligter dan eenig andere.

DUNDONALD, aan zyne Fabrick verknogt, aldaar gemaakt worden, als:

Cinders (4) (een natuurlyk gevolg van de Koolen)

Zwartfel.

Volatile Alkali, (geeft van Hartshoorn.

Ammoniac Zout.

Glauber Zout, en

Fosfile Alkalie, (of Barilla.)

Het gebruik van deeze Articulen in verscheiden Fabrieken, is zo wel bekend, dat het geene verdere beschryving behoeft. Ik zal het Publiek alleen aantoonen waartoe de *Teer* van Koolen thans gebruikt wordt.

(4) Deeze geeven nog een zeer goed Vuur, en zullen mischien met voordeel gebruikt kunnen worden voor Brouwers, Verwers, Suikerbakkers en andere Fabrieken.

Eenige Gesluts en Yzer Gieterijen, onder anderen die te *Carron*, gebruiken deeze Cinders (na dat de *Teer* er uitgesloekt is) om het Yzer van de Ertz te scheiden,

Scheeps

Scheeps Bodems en Zyden.
—— zwarte Gangen.
—— Vertuiningen.
—— Marfen, Masten, Raas en Rond-
houten.
—— Watervaten en Boeyen.
voor Hout { Sluizen.
Paalen.
Pallifaden.
Wielen van Wagens en Karren
Als mede allerhande foort van hout-
werk dat aan de lucht en water bloot-
gesteld is.

voor Yzer-
werk. { Aan al het yzerwerk aan Schepen en
in den Bouw gebruikt wordende.
Geschut, Kogels en Bomben.
yzere Hekken en Leuningen.
Vuur-Machienen, en al het werkend
yzerwerk.
Spykers.
Als mede aan al het yzerwerk tot den
(Landbouw gebruikt wordende.

Het gebruik van Olie Vernift- en Verf van Koolen.

Scheeeps Zyden

Dekken, Masten en Beeldwerk.

Rolpaarden, Kruidvaten, Chaloupen enz

Huizen, of waarāan anders verf gebruikt wordt.

'Er zyn nog andere gebruiken, tot dewelke Teer van Koolen met voordeel zoude gebeezygt kunnen worden; als in Cement voor Dokken, Sluizen, Regenbakken, als mede aan Bruggen. En daar deeze Teer ongeprepareed, zeer diep in steen dringt, zoude hy gebruikt kunnen worden, om 'er huizen mede te bestryken, die van brose steen opgetimmerd zyn, om de vogtigheid te beletten in de muur op te trekken. Indien de zwarte couleur mogt mishaaen, kan men de muuren met zand of klein graveel bestrooyen, en daar over witten. — Lym houdt beter op steen, met deeze Teer bestreken zynde, dan op die welke niet daar mede bestreken is — Dezelve kan ook gebruikt worden voor pannen, om ze tegens het inzuigen van Water te bewaaren, en ze dus duurzaamer te houden.

Hier op volgen zeer veele Brieven en Certificaaten, waarin gehandeld wordt, over de onderscheidene kwaliteiten van deeze Teer; en agter dezelve heb ik twee Brieven geplaatst, geschreeven door geloofwaardige perfoonen, welke geene betrekking tot de Teer Fabriek hebben, waarin de waarheid, van die bewyzen, aangetoond wordt.

BRIE-

(ii)

B R I E V E N , C E R T I F I C A A T E N , e n z :

N°. 1.   Copy van een Brief aan *Edward Park*,
Agent van de Britsche Teer-Compagnie
te Culros door *John Hall*, Capitein van
DE ZWAAN, gewapend Vaartuig in
dienst van het Gouvernement.

Rhede van Leith 23 January 1783.

MYN HEER!

My verëerd vindende met UEd: Misfive betrek-
kelyk de Teer van Koolen, welke ik in October
laatstleden uit de Fabriek gekogt heb; zo dient
in vriendelyk antwoord, dat, volgens de onder-
vinding welke ik 'er van heb, deeze Teer, ten
gebruike van Scheepsbodems, zekerlyk den
voorrang heeft, boven de Noorweegsche-, Zweed-

B 2

sche-

fche- of Rusfche Teer, hetwelk UEd: aan de Compagnie gelieve te berichten.

Aangaande deszelfs gebruik voor Touwwerk, kan ik UEd: nog niets met zekerheid melden; maar, zonder dat 'er onder gemengd wordt, is deeze Teer, na één uur gekookt te hebben, goed voor het gebruik. Zy, die in den Scheepsbouw ervaaren zyn, zullen van het voordeel, dat van deeze Teer getrokken kan worden, ligter overreed zyn. De bodem van DE ZWAAN is nog maar flegts drie maanden daarmede gedekt geweest; doch indien ik eenige maanden laater iets ontdekke, aangaande het voordeel van deeze Teer, om ook den Wurm tegenftand te bieden, zal ik niet nalaaten UEd: daarvan te onderrichten, hoewel ik ten deezen opzigte van gevoelen ben, dat de Proef te *Scheernes*, (1) met deeze Teer tegens dat verderfelyk ongedierte genomen, als voldoende kan aangemerkt worden.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) JOHN HALL.

(1) Een Konings Werf aan de Rivier de Theems.

N°. 2. Copy van een Brief van den Heer
Th^r Knox, Koopman te *Law-Valleyfield*,
Fifeshire, aan den Agent van de Britsche
 Teer-Compagnie.

22 February 1783.

MYN HEER!

Ik heb uwe Misfivè op zyn tyd ontvangen. Aangaande het verzoek, om UEd: te informeeren of de Teer van Koolen, in October des voorleden jaars van UEd: gekogt, is gebruikt en goedgekeurd; zo dient in antwoord, dat ik, zo gelyk na den ontvangst, den Bodem, de zyden enz: van de Sloep *THE MARGARET* daarmede heb laten bestryken. Zedert dien tyd heeft dit Vaartuig eene reis naar Riga van vier maanden gedaan, op welke terug reize hetzelfde veel slegt weder gehad heeft: dan dit niet tegenstaande is de Teer op den Bodem, de zyden enz: nog zo versch, ſchoon en goed, als zy op dien dag was toen men ze aanbragt. — Deeze Proef doet my gelooven, dat uw Teer veel beter is voor Scheeps bodems en zyden dan de gewoone Teer.

Ik verzoek den inhoud van deezen brief te communiceren aan de Heeren, welke deel aan deeze onderneeming hebben, en die ik, over deeze nuttige ontdekking, het beste wensch.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) *THOMAS KNOX.*

B 3

N°. 3.

Nº. 3. Copy van een Brief van Schipper
CHARLES HUTTON aan den Agent
van de Britsche Teer Compagnie.

25 February 1783.

MYN HEER!

Ik heb de eene zyde van de Sloep THE PEGGY in de maand April 1782. met Teer van Koolen onder water laten befmeeren , en de andere zyde met gemeene Teer. — Zodanig voorzien zynde, zeilde ik met dat Vaartuig naar Gottenburg; doch op myne terugreize wierdt ik genomen door een Americaansch Kaaper. Ik had deezen Bodem, na het kielen, 3 a 4 maanden gecommandeerd , en het Smeersel (van de Teer van Koolen) was nog zo versch en schoon 'er op , als toen het eerst aangebragt was.

Ik vinde geene zwaarigheid te verklaaren, dat de Teer van Koolen veel beter dan de ordinaire Teer is: als mede , dat het Vernist , door de Compagnie gemaakt , en waar mede ik verscheiden proeven gedaan heb, even goed is tot gebruik van Scheeps zyden en het schilderen van hout, als Terpentyn vernist.

Ik heb de Eer enz:

(was getek;) CHARLES HUTTON.

Nº. 4.

N°. 4. Copy Certificaat uit een Brief van
de Heeren MARSCHALL en GRAY,
Scheeps-Bouwmeesters te Kincardine.

11 Maart 1783.

De Heer *Marschall*, Scheeps-Bouwmeester, en
de Heer *Peacock*, Rheeder, hebben in deeze Stad
de nieuwe Brig, the Elifabeth, met Teer van Koo-
len laten smeeren; verklaarende by deezen,
dat dezelve veel beter is dan de gemeene Teer,
en wel om de volgende redenen:

1mo Een Vat Teer van Koolen levert zo veel
uit als één en één half Vat buitenland-
sche Teer.

2do Zy zuigt dieper in de planken, en kleeft
veel beter aan het hout dan de gewoone
Teer.

Gelyk dan ook het Vernist van Koolen voor
Scheeps zyden veel beter is dan eenig ander ge-
kookte Olie en Harst, niet flegts om dat het
beter aanhegt, als wel wegens derzelver glans
en duurzaamheid.

De Heer GRAY, Scheeps-Bouwmeester, heeft
de Teer van Koolen aan twee Schepen gebruikt,

verklaarende mede het bovenstaande de waarheid te zyn.

(was get:) JOHN MARSHALL.

JAMES GRAY.

Ik ondergeteekende heb deeze Teer tot Pik gekookt, en toen konde ik het niet afschraapen, als zynde te jaai, en te diep in 't hout gedrongen.

(was get:) D: PEACOCK.

N°. 5. Copy van een Briefaan den Graaf van DUNDONALD, door JOHN GRIEVE.

Koolwerken te Grange 12 April 1783.

MYLORD!

Eenige dagen geleeden ontmoette ik te North-Ferry *Patrik Millar Esqr*, Banquier te Edinburg. Toen de nieuw uitgevondene Teer het onderwerp van discours geworden was, zeide ik aan gemelden Heer, dat ik (uit hoofde van verschillende proeven daarmede genomen) van oordeel was, om, door middel van die Teer, het hout en yzer een langen tyd voor het rotten en

roesten te bewaaren. Daar nu genoemde Heer my verzogt, om nog eenige proeven daarmede te doen, zo gelieve Uwe Lordfchap door den brenger deezes, my een Vat toe te zenden.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) JOHN GRIEVE.

Nº. 6. Copy van een Brief van J. MAR-
SCHALL, Scheeps-Bouwmeester, aan
den Agent van de Britfche Teer-
Compagnie.

Kincardine 20 April 1783.

MYN HEER!

Het Schip, (1) gevoerd door Capitein *Helmfly*, was van hier gezeild, vóór dat my UEd: misfive ter hand kwam: het zelve is geheel en al door my met Teer van Koolen befmeerd geworden.

(was get:) J: MARSCHALL.

(1) Dit Schip is genaamd *The Sane van Bridlington*; zynde groot 400 Ton.

N°. 7.   Copy van een Brief , geschreeven
door ROBT. MUDIE uit *Leith* , voe-
rende den Kaaper *de Resolutie* , aan den
Graaf DUNDONALD.

Leith 3 May 1783.

MYLORD!

Eene omftandigheid , welke myne tegenwoor-
digheid spoedig te Montros verëischte , heeft
veroorzaakt , dat ik uw Lordfchaps Brief niet
vroeger heb beäntwoord ; nogthans heb ik aan
den inhoud met alle mogelyke oplettenheid trach-
ten te voldoen.

Zo dra uw Lordfchaps Sloep , genaamd *Vernist
van Koolen* , gearriveerd was , heb ik order ge-
fteld , de Cinders aan de Brouwers alhier af te
zetten ; en eer ik naar Montros vertrok , heb
ik nog twee Schepen met die Teer laten bestry-
ken . Op gem: myne reis heb ik geene gele-
genheid verzuimd , om aan myne Broeders , zynde
allen Zeelieden , te *Perth* , *Dundee* , *Aibroath* en
Montros , den Teer van Koolen aan te pryzen ,
met dien nadruk , als door eigen ondervinding
daarvan overtuigd zynde , dat dezelve verre de
voorkeur verdient boven eenige andere.

Capitain HALL , commandeerende het gewa-
pend

pend Vaartuig *de Zwaan* in Konings dienst, bevind zich thans hier. Dezelve had vóór zeven maanden dien Teer aan dat vaartuig, zo wel boven als onder water, gebruikt, en die my nu verzekerde, in het vervolg geen andere soort te zullen gebruiken, indien hy die van uw Lordschap kan bekomen. Gemelde Capt: HALL heeft in dit stuk eene uitgestrekte kunde, weshalven zyne verklaring dien aangaande veel geloof vind — Verscheiden, alhier leggende, Schippers hebben wy overgehaald gebruik van dien Teer te maaken, en veelen, die de Firth opgaan, zullen aan de Fabriek zich daarvan ongetwyfeld voorzien. Ik zal naar myn beste vermogen eene Fabriek, voor onze Commerce zo nuttig als deeze, helpen voorstaan. Ondertusfchen geloof my, dat ik altoos enz:

UWE LORDSCHAPS

(was get:) ROBERT MUDIE.

Nº. 8. Copy van een Certificaat, gegeven door ALEX: MORRISON, te Aberdeen, den 20 May 1783.

Ik ondergetekende ALEX: MORRISON, Rheder en Schipper van *de Peggy*, t'huis hoorende te
Aber-

Aberdeen, verklaare hiermeede: dat geduurende deeze *twee agter een volgende Jaaren* geen ander Teer aan dat Schip gebruikt is, dan die door de Graaf VAN DUNDONALD te *Culros*, uit Koolen gemaakt word. Dat ik deezen Teer boven alle andere soorten prefereer, om dat dezelve veel beter aankleeft, het hout verhard, en onder het gebruik verder daarin dringt, dan eenig ander my bekend smeersel. Scheeps Bodems daarmede besmeerd wordende, blyven zeer lang schoon. Met 9 *Gal-lons* (1) (wyn maat) heb ik den Bodem van myn Vaartuig besmeerd, zynde groot 36 Ton. Hetzelve is voor omtrent twee jaaren gekield, en bevindt zich thans nog in een zeer goeden staat. — Verders verklaare ik, by ondervinding te hebben waargenomen, dat deeze Teer een kragt-daadig behoedmiddel is, om Bouten en ander Yzerwerk tegen het roest te beveiligen.

(was get:) ALEX: MORRISON.

Nº 9. Een Order op Teer door TH: MEL-
DRUP, Deensche Consul te *Leith*, den
21 May 1783.

De Graaf VAN DUNDONALD gelieve te or-
don-

(1) Nagenoeg 36 Vlessen.

donneeren, dat deeze of de volgende Week vyf Vaten van zyn Eds. Teer van Koolen aan my afgezonden worden, alzo het Schip, dat dezelve naar Noorwegen zal medeneemen, omtrent dien tyd denkt te zeilen. — Zyn Ed: gelieve ook eenige Gallons klaar Vernist van Koolen daarby te doen.

(was get:) TH: MELDRUP,
Deenſche Confal.

Nº. 10. Copy van een Brief aan den Graaf
DUNDONALD, door JOHN MITCHELL,
Opzichter van zyn Lordſchaps Vuur-
Machines.

MYLORD!

Daar uw Lordſchap my voor zes maanden heeft gelieven te gelasten, om het werkend Yzerwerk aan de Machine in de werken te Culros met Teer van Koolen te beſmeeren, ten einde te onderzoeken, of men hetzelfde tegens het water en deszelfs ſchadelyke aandoening konde beveiligen; zo heb de Eer Uwe Lordſchap te melden, hoe ik, door het volvoeren van deszelfs order, heb bevonden, dat deeze Teer het Yzerwerk voor het

roes-

roesten bewaard heeft. — Ik heb niet nodig gehad, om de clak, die ik 'er ingezet had, noch van de altoos onder water zynde deelen, te veranderen, dan na vier maanden, als wanneer het Yzerwerk nog zo gaaf was, als toen het eerst ingezet wierdt, zynde gantsch en al vry van roest. — Door eene langduurige ondervinding ben ik overtuigd geworden, dat, indien ik deeze Teer niet gebruikt had, het Yzerwerk in gemelden tyd zeer sterk aangedaan zou zyn geweest.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) JOHN MITCHELL.

Nº. II. Vraagen gedaan door JOHN BURRELL, Opzigter der Landen van den Hertog van *Hamilton*, aangaande de hoedanigheid en het gebruik van Teer uit Koolen.

Hamilton 4 May 1783.

J: BURRELL wenscht geïnformeerd te zyn, of Lord *Dundonald* van denkbeeld is, dat zyn Ed: Teer in het gebruik beter zou voldoen dan Loodwit en Olie, om daarmede Pallisfaden, Lat- en ander Houtwerk te besmeeren — Ik doe uwe Lordschap deeze vraag op die voorönderstelling, dat,

dat, als het goed is voor Scheeps-Bodems, het ook voldoen zal aan het gebruik, waartoe ik het nodig heb. — Ook zou uwe Lordschap my plaifieren, met te laten melden, hoe hoog de kosten tot een vierkante yard (zynde $\frac{5}{4}$ Ell: holl:) zullen belooopen, en by aldien het aan de vereischten voldoet, zal ik binnen kort eene aanzienlyke kwantiteit nodig hebben. —

Antwoord op deeze Vraagen door
Lord DUNDONALD.

Door de ondervinding, welke ik geduurende drie jaaren daarvan gehad heb, is my gebleeken: dat deeze Teer een veel beter behoedmiddel voor het hout is, dan alle soorten van Verf. Dezelve dringt tot eene zeer groote diepte in het hout, maakt het hard, fluit derzelver poriën, en beveiliget het tegen de schadelyke uitwerkingen, welke water, lucht en Insecten anders daaraan toebrengeu. — Greenenhout, hiermede bestreeken zynde, verkrygt eene hardigheid op de oppervlakte, gelykstaande aan Eekenhout. Een *Gallon* (wyn maat) dat circa 8 stuivers kost, zal, door eens oversfryken, eene oppervlakte van Greenenhout dekken, van 26 yards, of 32 Ellen holl:, en één *Gallon* en 5 Pintjes, dat omtrent 13 stuivers kost, kan door tweemaal oversfrykens eene gelyke

gelyke oppervlakte dekken, zo dat de oppervlakte van één yard, tweemaal daarmede overgestreeken zynde, één halve stuiver zal kosten, behalven het Arbeidsloon.

Nº. 12.   Extract uit een Brief van Capitein
HELMSLEY, voerende het Schip *The Jane*,
aan den Heer RENTON WHARFINGER,
te *Leith*.

St. Petersburg 15 Juny 1783.

Het Schip is volmaakt dicht, zedert het te Kincardine gebreeuwd is geweest. Ik durf zeer gerust zeggen, dat wy meer water gedronken hebben, dan het Schip ingezogen heeft, dat een byzonder voordeel is. Ik waardeer deezen Teer van Koolen zeer hoog, tot het geen waartoe ik denzelven gebruikt heb. Ook ben ik van gedachten, dat hy zeer wel zal voldoen tot het gebruik van Scheeps Bodems, om dat het water daar weinig of geen vat op heeft. En als Zwartfel gebruikt wordende, is 'er niets dat daarby evenaart.

Ik ben enz:

(was get:) J: HELMSLEY.

Nº. 13.

Nº. 13. Copy Misfivē van J: SYME, Scheeps-
Bouwmeester, aan den Graaf VAN
DUNDONALD.

Leith 18 July 1783.

MYLORD!

Ik heb het genoeg van Uw Lordschap te
berichten, dat uw Teer van Koolen hier zeer
getrokken is. Ik zelfs heb denzelven aan meer
dan 20 Schepen gebruikt, niet tegenstaande het
vry wat moeite gekost heeft, zommige lieden
daar toe over te haalen: dan ik hoop, dat zy
van hunne vooroordeelen wel haast geneezen
zullen worden.

Ik heb enz.

(was get:) JOHN SYME.

Nº. 14. Copy Misfivē van JOHN MARSHALL,
Scheeps-Bouwmeester te Kincardine,
aan Lord DUNDONALD.

27 July 1783.

MYLORD!

My verëerd vindende met Uwe Misfivē, waar
C in

in uwe Lodſchap my verzoekt, te mogen weeten, hoeveel Vaartuigen ik dit Saifoen met Teer van Koolen gekield heb; zo heb de Eer te berichten, dat tot alle Schepen, zonder onderscheid, aan myn Werf, zedert December laatstleeden, gekield of gefmeerd zynde, Teer van Koolen gebruikt is. — Ik kan my thans het precieſe getal niet herinneren, maar op het inleggende Lystje heb ik de Naamen dergeenen genoteerd, die my te binnen kwamen. De Teer blyft hier een vry algemeen gebruik en goedkeuring houden.

Ik heb enz:

(was get:) JOHN MARSCHALL

Copy van 't Lystje.

<i>Naamen</i>	<i>Schipper</i>	<i>van waar</i>	<i>grootte</i>		
Elifabeth	Peacock	Kincardine	150	Lasten, Nicuw.	
W ^m en James	Sands	————	50	————	————
The Jane	Helmsley	Bridlington	200	————	Oud.
Jannet en Jane	Higgins	Kincardine	30	————	————
John en Thom.	Stein	————	28	————	————
	Millar	————	30	————	————
	Sime	————	35	————	————
	Burnet	Newcastle	50	————	————
Petroleum	Turkan	Culros	15	————	————
	Schotland	Kincardine	30	————	————
	Murray	————	25	————	————

MH.

	Millar	Kincardine	28	Lasten, Oud.	
The Peggy	Hutton	Culros	35	—	—
New Piggy	Hutton	—	38	—	—
	Thompson	Kincardine	75	—	Nieuw.
	Thompson	—	17	—	—

(was get:) J: MARSHALL.

Nº. 15   Certificaat van J: GRAY, Scheeps-
Bouwmeester te Kincardine.

28 July 1783.

Door deezen verklaare, dat het my niet mogelyk is, het nette getal Vaten Teer van Koolen, door my aan Schepen gebruikt zynde, te bepaalen: dan ik voorönderstel, dat door my, en myn Buurman *J: Marshall*, 60 a 70 Vaartuigen daar mede geteerd zyn. Geen ander dan deeze Teer wordt thans hier, en omstreeks van deeze plaatze, aan Scheeps bodems gebruikt, en het geeft genoeg aan een ieder die het doet.

Tot bevestiging van dien, heb ik dit met myn eigen hand onderteekend.

(was get:) JAMES GRAY.

N°. 16. Copy Misfivē van den Heer CH:
RENTON WHARFINGER, aan W^m.
COPLAND Esqr., te *Collieston*.

Leith den 1 Augustus 1783.

Onder de Schepen, thans van St. Petersburg alhier aangekomen, bevinden zich verscheidene wier Bodems, eer zy deeze haven hebben verlaaten, besmeerd zyn geweest met den, tot eene zekere dikte, gekookten Teer van Mylord DUNDONALD. — Zy zyn zo digt en schoon, als toen ze eerst uitzeilden; geen gras of aangroefel, hoe genaamd, heeft zich aangezet. Wel eer, toen zy met ordinair, uit hout gebranden, Teer, besmeerd waren, begroeiden gemelde Schepen met zeer lang gras, hetwelk met eene groote hoeveelheid aarde en schulpen vermengd was, en dus ten gevolge had, dat zy, vóór en al eer zy een tweede reis konden onderneemen, schoon gemaakt moesten worden, dat voor hun veel ophoudens veroorzaakte, en tevens kostbaar was, dan met dit alles hebben zy nu niets te doen.

Ik maak geen zwaarigheid te voorönderstellen, en in dit denkbeeld staan meest alle verstandige Zeelieden, dat deeze Teer het *Koperen* zal vervangen, aangezien dezelve het water ongemeen tegenstaat, en tevens doodelyk schynt te wezen

voor

voor het dierlyk- en groeiend leven. Ik hoop, dat deeze uitvinding aandit Koningryk regt voordeelig zal worden niet alleen, maar ook aan dien Edelman, die zo veel geld en tyd verspild heeft, om het tot volmaaktheid te brengen.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) CH: RENTON WHARFINGER.

Nº. 17. Copy Certificaat , gegeven door
J: SYME, Bouwmeester.

Leith 11 September 1783.

Deeze dient, tot bevestiging van waarheid , dat ik gebruik gemaakt heb van de Teer van Koolen, door den Graaf *van Dundonald* te Culros vervaardigt; dat ik daarmede omtrent 20 bodems van Schepen zedert November 1782. besmeerd heb, en dat het tevens een algemeen genoegen aan de Zeelieden gegeven heeft. — Eenige dier Schepen zyn naar St. Petersburg, andere naar Portugal geweest, en by hunne terugkomst in deeze haven , waren alle hunne bodems zo schoon , als op den dag toen de Teer 'er aangelegd wierdt.

(was get:) JOHN SYME.

N°. 18. Copy Certificaat van Capt: JOHN
HELMSLEY.

Hull 3 November 1783.

Door deezzen verklaare ik ondergeteekende,
Schipper en Eigenaar van 't Schip *Jane*, groot
400 Ton of 200 Lasten, t'huis hoorende te
Burlington in Yorkshire, dat ik van den Teer,
voor eenigen tyd door den Graaf van *Dundonald*
uitgevonden, gebruik gemaakt heb, en denzel-
ven bevonden te zyn een zeer goed middel,
om Scheeps bodems van alle soorten van aan-
groefels schoon te houden. Ik prys hetzelfde
alle Zeelieden aan, als het beste middel om
Scheeps bodems te bewaaren en schoon te hou-
den, en tevens als het beste zwartfel voor Sten-
gen, Raas, Vertuiningen enz:

(was get:) JOHN HELMSLEY.

N: B: Toen dit Certificaat gegeven wierdt,
hadt dit Schip twee reizen gedaan,
eene naar St. Petersburg, en eene naar
Memel.

Nº. 19. Copy Certificaat , gegeven door
J: CUNNINGHAM en DAVID M^s
RITCHIE, Beurtlieden op North Queen's.

Door deezen verklaaren wy , last gehad te hebben , om in de maand Maart laatstleden den bodem van de nieuwe Sloep *the George* te besmeeren , eene zyde met den Teer van Mylord *Dundonald* , en de andere met de gewoone noorweegsche Teer. Toen wy dezelve heden examineerden, zynde negen maanden na dat ze besmeerd was, bevonden wy , dat , waar de Teer van Koolen aangelegd was, het Schip overal schoon , vol met Teer en zonder aangroefsel was; doch aan die zyde, waar de ordinare Teer gebruikt was, zyn de planken bloot, doortrokken met water , en gedekt met gras bevonden.

den 15. November 1783.

(was get:) J: CUNNINGHAM.

DAVID M^s RITCHIE.

Nº 20. Copy Certificaat van DAVID WIS-
HART, Schipper van de Brig *Betsy* en
Brothers.

Leith 20 December 1783.

Door deezen verklaare ik ondergeteekende,

Schipper van de Brig *Betsy* en *Brothers* van deze plaatze, dat ik dit Schip gefmeerd en geteerd heb, in de maand Maart laatstleden, met den Teer van den Graaf *Dundonald*; dat ik zedert dien tyd met hetzelfde twee reizen naar St. Petersburg heb gedaan, en dat het gemelde Schip nu nog zo goed gedekt en schoon is, alstoen het eerst gefmeerd was. — Voormaals, met ordinaire Teer gekield geweest zynde, was de Bodem, op het einde der eerste reis, altoos vuil. Uit dien hoofde meen ik te durven vaststellen, dat dit het beste Smeerfel is om 'er Scheepen mede te kielen, waarom ik hetzelfde aan alle Scheeps-Bouwmeeesters in Grootbrittannien aanpryze.

(was get:) D: WISHART.

Wy ondergeteekende P: en F: FORRESTER en Comp:, Kooplieden alhier en Eigenaars van het bovengemelde Schip, verklaaren ten vollen overtuigd te zyn, wegens de nuttigheid van den Teer van den Graaf DUNDONALD, en bevestigen in allen opzigte de verklaring van Capt: *Wishart*.

(was get:) P: en F: FORRESTER en COMP:

N°. 21. Copy Certificaat , gegeven door
R: NICHOLSON, Scheeps-Timmerman
van het Schip *the Jane* van Bridlington.

Leith 24 December 1783.

Ik ondergeteekende, Scheeps-Timmerman te
Leith, zeilde den 3. May laatstleden als Tim-
merman op 't Schip *the Jane* met Capt: *Helmsley*,
van deeze Rhede direct naar St. Petersburg en
van daar naar London. Van London weer naar
Memel en van daar naar Hull, alwaar wy onze
tweede Laading ontscheepten. Koolen ingeno-
men hebbende, en daarmede weer naar London
gezeild zynde, heb ik het Schip aldaar gelaat-
ten. — Hetzelve was in de maand April
laatstleden gekield, de bodem gesmeerd, en de
naaden gedekt met Teer, gemaakt door den
Graaf *Dundonald* te Culros, en na het einde der
bovengemelde reizen, was de bodem en naaden
van dat Schip, toen ik het zelve te London ver-
liet, zo schoon en dicht, als ook vry van alle
aangroefels van groente en schulpen, als toen
wy uit de Rivier van Forth zeilden. Dus recom-
mandeer ik deezen Teer aan een ieder, en byzon-
der aan Scheeps-Bouwmeesters, als het beste
smcersel voor Scheepsbodems dat ik ooit gezien,
of ooit van gehoord heb.

(was get:) R: NICHOLSON.

C 5

N°. 22.

N°. 22. Copy Certificaat gegeven door
G. RITCHIE.

Leith 7 January 1784.

Door deezzen verklaarde ik, in de M^aand Juny laatstleden, het Schip *De Vriendſchap* te *Leith* gefincerd te hebben, met Teer van Koolen, gefabriceerd door den Graaf van *Dundonald* te *Culros*. Zedert dien tyd heeft het Vaartuig drie reizen naar *London* gedaan, en nu heb ik by onderzoek bevonden, dat 'er niets aan den Bodem is gegroeid. — Twee vaten van deeze Teer leveren zo veel uit als drie van de beſte ordinaire Teer dien ik ooit gebruikt heb. Uit dien hoofde geloof ik, dat het Interest van een ieder medebrengt deeze foort van Teer te gebruiken.

(was get:) G. RITCHIE.

N°. 23. Copy Certificaat gegeven door
W: GOALIN, Scheeps-Bouwmeester.

Noord-Leith 8 January 1784.

Hiermede verklaare ik ondergeteekende, verſcheiden Scheepsbodems gedekt te hebben met Teer van Koolen, die te *Culros* gemaakt wordt.
Eeni-

Benigen dier Schepen hebben veele reizen naar de noordelyke Eilanden gedaan, en anderen naar Spanje. — By derzelver terugkomst heb ik ondervonden, dat hunne bodems zeer schoon, en met geen gewas, hoe genaamd, aangegroeid waren.

(was get:) WALTER GOALIN.

N°. 24. Copy Misfivc van JOHN FERGUSON,
Mr. Koperslager aan Lord DUNDONALD.

Edinburgh 23 January 1784.

MYLORD!

Zedert meer dan 20 Jaaren heb ik dit handwerk in 't klein en 't groot geoefend. Ik heb onderscheide maalen verschillende fmeersfels gebruikt, om Koolbakken, en dergelyke in huizen gebruikt wordende Meubelen, te verlakken en zwart te maaken, waartoe ik Uw Teer van Koolen ook gebeezeit heb. — Deezen Teer heb ik bevonden alle andere fmeersfels te overtreffen, hetwelk ik door deezen aan het Publiek opentlyk verklaare, en tevens uw Lordschaps Teer, als het beste behoed middel voor Yzerwerk, dat tot nog toe ontdekt is, aanpryze.

Uw Lordschaps zeer Onderd: Dienaar

(was get:) JOHN FERGUSON.

N°. 25.

N°. 25. Copy van een Brief aan EDWARD PARK, Agent van de Britsche Teer-Compagnie, door THOMAS SYME.

Kincardine 25 Maart 1784.

MYN HEER!

Ik wenschte wel, dat UEd. my uwe meening wegens den Teer van Koolen eens wilde opgeeven. Voor eenigen tyd is myn Chaloup daarmee gefmeerd, en zedert ben ik van oordeel geworden, dat het dienstig zou wezen, de werken te vergrooten; alzo ik niet twyfele, of dezelve zal van een ieder gebruikt worden, zodra de kwaliteit wel bekend zal zyn; niet slegts in Engeland, maar ook buitenlands. Het zal my aangenaam wezen, aan elk, dien ik mogt ontmoeten, de deugd daarvan bekend te maaken,

Ik ben enz:

(was get:) THOMAS SYME.

N°. 26.

Nº. 26. Copy Misfve van JOHN STOBIE,
Mr. Verlakker, Mill's Close Cannongate.

Edinburgh 30 Maart 1784.

MYN HEER!

Ik heb het Monster van *Asphaltum*, dat UEd. my toegezonden hebt, ontvangen. Gaarne had ik eerder geschreeven, maar 'er is vry wat tyd verlopen, met te probeeren, om het te polysten. Het *harde zwart*, dat UEd. my gezonden hebt, is volmaakt goed, om 'er mée te verlakken — Ik heb ook van Mr. RENTON te Leith een weinig van het *Liquide zwart* ontvangen, maar dit bevalt my zo goed niet. Indien UEd. van het harde zwart in gereedheid mogt hebben, gelieft my dan een Vat te zenden, als mede $1\frac{1}{2}$ Gallon van den Olie die van Koolen gemaakt wordt. Ik gebruik eene groote hoeveelheid, om 'er mée te verlakken. Myn verzoek is, dat UEd: dit, zo dra mogelyk, gelieft te zenden, zullende van dit alles in 't vervolg vry grootere partyen nodig hebben.

Ik ben enz:

JOHN STOBIE.

Nº. 27.

N°. 27. Copy Certificaat van GEORGE
PRIMROSE.

Kincardine 2 April 1784.

Ik ondergeteekende *George Primrose*, Schipper te *Kincardine*, verklaare, dat ik zedert agttien maanden, nevens verscheide anderen, gebruikt heb van den Teer te Culros, door den Graaf van *Dundonald* vervaardigd wordende. — Dat het my voorkomt, dat genoemde Teer veel beter voor Scheepsbodems is, dan enig ander mengfel van harst en zwartfel. Uit dien hoofde recom-mandeer ik denzelven aan alle Scheeps-Bouw-meesters en Zeelieden, om de Scheepsbodems daarmede te besmeeren, als ook Toppen, Raas enz: daarmée te zwarten. Ik heb reeds zedert lang gebruik gemaakt van het Vernist van Koo-len, en ondervonden, dat dit voor het hout een zeer goed behoedmiddel is, beveelende het zelve voor Scheeps-Zyden, Masten, Blokken enz: ten sterksten aan.

(was get: G: PRIMROSE.

Nº. 28.   Copy Misfve van G: SCOTLAND
aan den Heere PARK.

Kincardine 2 April 1784.

MYN HEER!

Ik heb myn Chaloup, nu reeds 12 maanden geleden, doen befmeeren met den Teer uit de Fabriek te Culros. Het beantwoord veel beter dan andere Teer, en blyft zeer vast aan den bodem. De Chaloup heeft tegenwoordig nog een zeer goede gedekte bodem.

Ik ben enz:

(was get:) G: SCOTLAND.

Nº. 29.   Copy van een brief aan den Heer
PARK door ALEX: PRIMROSE.

Kincardine 2 April 1784.

Ik heb myn Chaloup *de Nelly* met Teer van Culros doen befmeeren, na dat dezelve vooraf tot de behoorlyke taaiheid gekookt was. Deeze Teer zal in Engeland zekerlyk binnen kort algemeen voor Scheepsbodems, als mede voor ander houtwerk, dat aan water en lucht bloot
ge-

gesteld is, gebruikt worden. Het is niet alleen de gunstige uitflag van myn eigen Chaloup die my dit doet hoopen, maar ook van onderscheiden andere Vaartuigen, die ik van Oostzeesche reizen in deeze haven heb terug zien komen.

Ik heb de Eer te zyn enz:

(was get:) ALEX: PRIMROSE.

Nº. 30. Copy Certificaat van den Heere
W^M SORLY.

Kincardine 2 April 1784.

Ik ondergeteekende, Schipper en Eigenaar van de Chaloup *the Lovely Jannet* alhier t'huis hoo- rende, verklaare door deezen, dat ik den Teer, die te Culros, door den Graaf van *Dundonald* vervaardigd wordt, boven alle andere de voorkeur geef, also ik primo Maart 1783. dit myn onder- hebbend Schip daarmede besmeerd heb, zonder dat het tot heden toe eenig Smeerfel, hoe ge- naamt, op den bodem nodig heeft.

(was get:) W^M SORLY.

Nº. 31.

Nº. 31. Copy Certificaat van GILBERT
MILLAR.

Kincardine 2 April 1784.

Ik ondergeteekende *Gilbert Millar*, Schipper
van de Chaloup *Thomas en Mary*, hier t'huis
boorende, keur den Teer die te Culros ver-
vaardigd wordt, ten hoogsten goed, om dat ik
zedert ruim 12 Maanden aan myn Chaloup on-
dervonden heb, dat dezelve de opgegeevene
goede kwaliteiten heeft, en hem dus aan alle
Zeelieden durf aanpryzen.

(was get:) GILBERT MILLAR.

Nº. 32. Copy Misfive van den Heer M:
NAUGHTON RAMSAY aan Lord
DUNDONALD.

Leith 1 May 1784.

MYLORD!

In September is de Brig de *Prins Willem* ver-
timmerd, door *Walter Guilon*, Scheeps-Bouw-
meester alhier. Ik had hem gelast alle naaden,
zyden en dekken, te besmeeren met Pik gemaakt

D

van

van uw Lordſchaps Teer , en den bodem eene
 meerfel te geeven van dienzelfden Teer. Hieröp
 ben ik onmiddelyk naar Cadix gezeild, en heb aldaar
 meer dan twee maanden in de Baai gelegen. —
 Na iets meer dan elf maanden abſent te zyn
 geweest, ben ik weer alhier terug gekomen, en
 bevinde den bodem volmaakt ſchoon, vry van
 hoorens, gras enz: als ook de naaden ten eene-
 maal digt en vast.

Ik geloof dat myn Schip een van de eerſten
 geweest is, welks naaden met deeze Pik beſmeerd
 zyn geweest, alzo men vóór dien tyd geloofde,
 det dit het werk in de naaden zou verbranden
 of bederven; dan ik zie, door de ondervinding
 aan myn Schip, zeer duidelyk het tegendeel. —
 Even vóór deeze laaſte vertimmering van myn
 Schip was ik van Cadix gekomen, en toen was
 de bodem zeer vuil, met hoorens en gras be-
 zet, welk laaſte wel drie duimen lang was. —
 Hier door ben ik nu overtuigd geworden, dat
 de Teer van uw Lordſchap beter voldoed, om
 een Schip ſchoon en digt te houden, dan die tot
 nog toe bekend is, het welk niet kan misſen,
 of zal tot groot voordeel van ons Vaderland
 verſtrekken. — Uwe Lordſchap gelieve deeze
 myne vrypoſtigheid ten goede te houden; want
 offchoon ik de eer niet heb, by uw Lordſchap
 be-

bekend te zyn, kondè ik nogthans niet van my verkrygen , deeze op ondervinding steunende verklaring aan uwe Lordſchap te weigeren.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) M: CAUGHTON RAMSAY.

Nº. 33. Copy Misſive van JOHN MACKIE
aan Lord DUNDONALD.

Dunfermline 6 Aug. 1784.

MYLORD!

Het is nu vyftien maanden geleden , dat ik myn Schip *de Nancy van Inverkeithing* , een ſchoone bodem heb gegeven, met uw Teer van koolen. Hieröp zeilde ik daadelyk naar Riga, en na myn retour heb ik tot de maand May laattſleden langs de Kuſt gevaaren, als wanneer ik een tweede reis naar Riga gedaan heb, en nu eerst terug gekomen ben.

Het ſtrekt my tot een byzonder genoegen uwe Lordſchap te kunnen informeeren, dat de bodem volmaakt ſchoon is, de naaden en planken wel gedekt, en zo wel vry van hoorens als gras zyn. Indien het Schip naar de gewoone wyze beſmeerd

was geweest , zou het zelve nu een schoone bodem gehad moeten hebben ; dan zo als het zich nu laat aanzien , zal ik 'er nog wel één jaar meê kunnen vaaren.

Ik ben enz:

(was get:) JOHN MACKIE.

N°. 34. Copy Misfivc van Capt. JOHN
HALL aan Lord DUNDONALD.

15 November 1784.

Tot ampliatic van de observatien, betreffende den Teer van Koolen, die ik uw Lordschap, door uwen Agent te Culros, gecommuniceerd heb, kan ik u verzekeren, dat, na dezelve nu op den bodem *drie jaaren* geweest is, deeze zich nog in een zeer goede staat bevindt. — Na dat de Bodem te Dundee besmeerd was, heeft het Schip twee reizen naar Schotland, twee naar Plymouth, twee naar de Oostzee gedaan, en den overigen tyd in de Rivier de Theems en Medway gelegen. Het Schip waarvan ik spreek is *de Zwaan*, dat voormaals door het Gouvernement als een Kostschip is gebruikt, thans leggende

aan de Werf de Heremitage, van waar het Don-
derdag naar Schotland zal vertrekken Indien
uwe Lordſchap mogt inclineeren, den ſtaat van
uw Teer, na een proef van *drie jaaren*, te zien,
zal het my zeer aangenaam zyn Mifſchien is
dit nog het eenigſte Schip, waarāan zulke lang-
duurige proef gedaan is.

Ik heb enz:

(was get:) JOHN HALL. (1)

Nº. 35. Copy Miſſive van den Heer HUGH
CRAWFURD aan Lord DUNDONALD.

Greenock 7 January 1785.

MYLORD!

Ik heb de eer uw Lordſchap alle de informa-
tien, nopens den Teer van koolen, te zenden,
die ik heb kunnen inwinnen, waarmede ik punc-
tueel zal blyven voortgaan. Het Schip, dat daar-
mede beſmeerd is geweest, legt thans op onze
bank,

(1) Dit is dezelfde Capitein, die door het Parlement,
aangaande deeze Teer, ondervraagd is geworden, gelyk
in het vervolg uit het *Rapport Commiſſoraal* nader bly-
ken zal.

bank, zynde laatst van Madera en Jamaica gekomen. De Schipper heeft den Bodem naauwkeurig nagezien, dan, niet tegenstaande hy den Teer van koolen prefereerd, zegt hy, dat 'er kleine hoorentjes aanzaten, en dat 'er weinig van het smeersel meer op den bodem was. Uit dien hoofde heb ik geen Certificaat van hem willen neemen, om dat dit bericht zo slydig met honderd andere proeven is. De wyze, op welke de Teer gebruikt moet worden, doet zeer veel tot den goeden uitslag, en zelden wordt de wyze, door uw Lordschap voorgeschreeven, regt gevolgd. Deeze wil 'er eene zekere hoeveelheid talk onder gemengt hebben, een ander weer roode Oker, en een ieder volgt daar omtrent zyn eigen goeddunken, het welk door de onderzinding en tyd zal moeten overwonnen worden. Ik ben zelfs eenige maalen by zodanig verkeerd gebruik tegenwoordig geweest, en hen by die gelegenheden hunne kwaade handelwyze aangetoond, doch doorgaans met geen gelukkig gevolg.

Voor eenigen tyd is de bodem van een Schip, naar de West-Indiën gaande, met deeze Teer besmeerd geworden, dat, myns oordeels, een goede proef zal opleveren. Ingeflooten bekomt uw Lordschap Copy van een Brief van den Heer *Robertson* te *Rothsfay*, benevens een Schryven

VAN

van dien Heer aan uw Lordschap zelven. Hy heeft eenige Vaten van dien Teer gehadt, en meld zyne gedagten dien aangaande zo openhartig, als tot nog toe iemand gedaan heeft. — Ik heb Capt. *Gelly* hieröver gesproken, en hem den Brief van den Heer *Robertson* laten leezen; hy stemt dit volmaakt toe, doch wil liever nog eenigen tyd wagten, om verder alles zelfs accuraat opteneemen, eer hy deswegen eene verklaring geeft.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) H: CRAWFURD.

Nº. 36. Copy van een Brief van den Heer
H: CRAWFURD aan den Heer ED^w. PARK.

Greenock 17 January 1785.

MYN HEER!

Voor eenige dagen had ik de eer UEd. te schryven. Sedert hebben de Heeren *Morrison* en Comp: my gemeld, dat zy binnen kort 50 Vaten Teer zouden nodig hebben, om naar Halifax in Nova Schotia te zenden. Eenigen tyd geleden hebben zy twee Vaten van my gehad,

D 4

welke

welke naar dezelfde plaats gezonden zyn, tot byzondere directies aan den Equipagiemeester van 's Konings Werven aldaar, waaruit wy mogen besluiten, dat het wel beantwoord heeft. UEd. gelieve de afzending, zo dra mogelyk, te ver-
richten.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) H: CRAWFURD,

N°. 37. Copy Misfivē van den Heer ROBERTSON aan Lord DUNDONALD.

Rothesay 8 February 1785.

MY LORD!

Door den Heer *Crawfurd* van Greenock verzogt zynde, uw Lordfchap de bevinding wegens de hoedanigheden van den Teer van koolen te melden; zo neeme de vryheid uwe Lordfchap te berichten, hoe het door herhaalde proeven buiten allen twyfel gesteld is, dat deeze Teer in staat is Scheepsbodems zeer lang schoon en digt te houden, en hen daardoor snelder te doen zeilen.

Tot bevestiging van dien, gelieve uw Lordfchap te weten, dat reeds vroeg in voorleden Voorjaar de Chaleup *the Grizzle* een schoone bodem

dem mankeerde, en ik toen op verzoek van bovengemelden Heer *Crawford* eenige Vaten Teer gekogt heb, met order, om denzelven aan gem: Chaloup te gebruiken, hetwelk, ingevolge myne order, verricht wierdt. — De Chaloup zeilde naar Liverpool en andere Havens in 't Canaal, en vervolgens naar de Westkust van Ierland. Langs die Kust heeft ze verscheiden weeken ten anker gelegen, ja zich zelfs opgehouden in Havens die vol van modder waren, en dat in de eerste dagen der Lente en het begin van den Zomer, wanneer Schepen het schielykst vuil worden: dan dat Vaartuig kwam, na dat het vyf maanden op Zee was geweest, zo schoon en digt t'huis, als toen het uitzeilde. In het laatst van September wierdt het weer geëquipeerd als een Buis, tot de Haringvischery, zonder daarāan voorāf eenige moeite of kosten te doen. Het was drie maanden en eenige dagen in Zee, één maand in de Haven van Greenock, en nu is het naar Dublin gezeild, in even zulke goede orde, als toen het in Maart laatstleden den Teer van koolen eerst op den Bodem gekreegen had.

De Sloep *The Christian*, gevoerd door Schipper *John Scharp*, had te gelyker tyd een smeersel van Teer van koolen gekreegen, en was bevragt geworden, om naar St. Johns Newfound-

land in Noord-America te vertrekken ; doch deszelfs laading te Greenock in te neemen. — Dit Vaartuig lag drie weeken , tot inscheeping zyner laading , in de modderige Haven van Greenock , en arriveerde vervolgens , na eene stormagtige reize van tien weeken , te St John. Hier bleef het omtrent een maand leggen , en kwam , door een aanhoudenden gunstigen wind , in tien dagen te Cork terug , alwaar het door zwaare winden elf dagen moest blijven. Het had een reis van een gantsche maand , om van Cork naar Greenock te zeilen , daar het zich één week ophield , en vervolgens in de Haven van Rothesay aankwam , alwaar het twee weeken moest leggen eer het geëxamineerd kon worden ; doch toen bevonden wierdt , schoon en digt te wezen , en nog even goed met Teer gedekt , als toen het uitliep.

Voorleeden Najaar , wierdt den Cotter *de Prins van Wallis* , gecommandeerd door Capt: *Lewis Gelly* , een schoone boei met Teer van koolen , gegeven , om dit Vaartuig daar door schoon te houden , op dat het harder zou kunnen zeilen , en dus beter in staat wezen , zich meester te maaken van de smokkelaars Cotters — Eéne zyde van deeze Cotter wierdt besmeerd met Teer van koolen , en Capt: *Gelly* gelaste , proefshalven , dat

dat de andere zyde op de ordinaire wyze, met Teer uit hout gebrand, zou besmeerd worden. ma eenen kruistogt van drie maanden kwam de Cotter naar gewoonte in de haven van Rothesay terug, om schoon te maaken, maar tot ieders verwondering, was de zyde, die met Teer van koolen besmeerd was, nog zo volmaakt schoon als op den dag toen het eerst aangelegd was; terwyl de andere zyde, gelyk men verwacht had, begroeid en vuil was. — Ik zal mwe Lordschap niet behoeven te zeggen, dat deeze overtuigende blyk aanleiding gaf, om de andere zyde oogenblikkelyk op gelyke wyze te behandelen, nademaal de Teer van koolen beter beantwoord had, dan Capt: *Gelly* en zyne Officieren zich ooit hadden kunnen verbeelden. — Deeze informatie heb ik ontvangen van den Heer *John Stewart*, Officier van gemelde Cotter, zynde een bedreeven Zeeman en kundig Officier. Hy melde my tevens, dat Capt: *Gelly* beslooten hadt, nooit weer een ander smeersel, dan Teer van koolen te willen gebruiken. — Nog kan ik, tot informatie aan Uwe Lordschap, 'er byvoegen, dat ik Mede-Rheder ben van een nieuw Schip, dat voor zes weeken van Stapel geloopt is. Eer het te water ging, hebben wy hetzelfde een smeersel van Teer van koolen gegeven, het welk, na tien dagen

daar-

daaröp geweest te zyn, zodaanig in het hout (zynde Engelsch en Dantziger Eekenhout) ingedrongen was, dat het op het uiterlyke zo goed niet uitzag, als het wel had behooren te zyn. Wy lieten met een Disfel een plank wat afkapen, en toen bleek het, dat de Teer zeer diep ingedrongen was, welke eigenschap een zo veel beter behoedmiddel tegen den wurm zal opleveren. Wy resolveerden het Vaartuig, eer het na Zee ging, nog een smeersel te geeven, hetwelk wy onderstellen genoeg zal zyn, om hetzelfde tegen alle aangroefsel en wurm te beveiligen.

De Bodems der Chaloupen, hier boven gemeld, hadden een glans en gladdigheid als Japans-Verenist; het Yzerwerk, Leuning en Mastwerk van die Vaartuigen, hadden een goeden Rok van Teer, en over het geheel zulk een fraaye gloed, als ik ooit gezien heb. Het geeft my zeer veel genoegen Uwe Lordschap te kunnen onderrichten, dat de Teer van koolen de voorkeur verdient boven alle andere smeersels, die tot nog toe in 't gebruik bekend zyn. — Deeze bovenstaande berichten gelieve Uwe Lordschap volkomen geloof te geeven.

Ik heb de Eer enz:

(was get:) JOHN ROBERTSON.

Nº. 38.

Nº. 38. Copy Misfve van den Heer H:
CRAWFURD aan Lord DUNDONALD.

Greenock 17 February 1785.

MYLORD!

Ik heb de Eer Uw Lordschap in antwoord op deszelfs laatste Misfve te berichten, dat ik nog niets vernomen heb van den Heer *Park*, nopens den Teer voor Halifax, waarna men hier wagt. — Ingeslooten heb ik Uw Lordschap een Misfve van den Heer *Robertson* van *Rothesay* te zenden. Dezelve behelst verscheiden zeer goede informatien, en onder anderen, dat men aan nieuwe Schepen twee smeersels diende te geeven. Ik zal van alle deeze informatien het best mogelyk gebruik maaken, en tot ieders onder-richting doen dienen.

Ik heb de Eer enz.

HUGH CRAWFURD.

RA-

RAPORT COMMISSORAAL.

Commisfarisfen, bepoemd uit het Parlement, in welkers handen gesteld was het Request (1) van *Archibald, Grave van Donald*, hebben ter voldoening van hunnen last, ontvangen van het Huis der Gemeente, de zaak ter materie dienende, naauwkeurig onderzocht, en het daarin opgegeevene naar waarheid bevonden, door de getuigenisfen van de volgende Gerequireerdens.

BRYAN HIGGINS (2) binnen gestaan zynde, wierdt door ons Commisfarisfen gevraagd, of hy oog-

(1) Dit Request behelste een verzoek om Prolongatie van een Privilegie, dat hy 1780 voor den tyd van veertien jaaren verkreegen had, en welk Privilegie hem op dit Rapport van 1 Juny 1785. voor twintig agter een volgende jaaren vergund is geworden, het geen in Engeland zedert langen tyd niet geschied was, om een nog niet geëxpireerd Octroy te verlengen. Een duidelyk bewys van het groote voordeel, dat het Parlement daaruit te gemoet ziet.

(2) Een der meest vermaatde en kundigste Chimisten in Engeland.

ooggetuige geweest ware van het middel, door Lord *Dundonald* in het werk gesteld, om *Teer uit Koolen* te trekken; welk zyne meening daaromtrent was, en wat voordeel het algemeen daar van zoude kunnen trekken? heeft geantwoord: Dat hy wel niet het groote werk gezien had, maar dat hy door een kleiner, van de wyze, hoe zulks geschiedde, onderricht was geworden. Dat het eene groote verbetering was, verre overtreffende alle andere tot heden toe bekend, om *Teer of Pik uit Koolen* te trekken. Dat hy dit voor het eenvoudigst en gemakkelykst middel hield, om het hoogst mogelyke effect, met de minste brandstoffen te doen.

Verder gevraagd zynde: of hem bekend was, dat 'er daadelyk *Teer, Olie* enz: volgens de uitvinding van den Graaf van *Dundonald* uit Koolen getrokken wierdt; heeft geantwoord: Dat alle, aan hem bekende; Koolmynen een zekeren Olie opleveren, welke door eene Chimicaale bereiding weer gescheiden kan worden, in zuiveren Olie en Pik, ook terzelve tyd opleverende *Volatile Alkali*, zynde een zeer kostbaar Artikel.

Voorts nog gevraagd zynde: of hy wist, da deeze *Teer* de voorkeur verdiende boven den ui hout gebranden *Teer*, om het hout te bewaaren enz:, antwoordde, Ja: om dat hy *door het water*
min-

minder opgelost kon worden, en het menstrua met meerder kragt wederstaat, het hout dieper indringt, en hêt hem dus toefcheen, dat die Teer in het drooge eene harder Confiftantie aanneemt.

JOHN HALL, (1) Capitein van de Zwaan, binnen geroepen zynde, wierdt door ons Commisfariſfen gevraagd: Of hy gebruik gemaakt had van den Teer, zo als dezelve door den Graaf van Dundonald gemaakt wordt; heeft geantwoord: Dat de bodem van *de Zwaan* te Dundee, in de maand November 1782, daarmede beftreken is geworden, na dat de Teer één uur gekookt hadt, om denzelven tot de behoorlyke dikte te brengen. Dat *de Zwaan* twee reizen gedaan had naar Memel, en terug naar London; toen weer naar Alloo, en terug naar London, alwaar het Schip zich heden bevind, zynde die bodem al dien tyd onder water geweest, uitgezondert dat kort beftek van tyd, hetwelk gediend heeft het Schip op twee onderſcheide reizen te examineeren. Na dat de Teer twaalf maanden daaröp geweest was, wierdt by het examineeren bevonden, dat dezelve hard was geworden, en dat aan den bodem verſcheiden kleine hoorentjes gehegd

(1) Onder de Brieven zyn 'er twee van dien Heer te vinden, namelyk No. 1 en No. 34.

gehegt waren, die zich met een Beezēm zeer gemakkelijk lieten afveegen, zonder het smeersel in 't minst te beschadigen. — Dat hy den 8. Maart 1785 meergemelden Bodem in presentie van den in 's Konings zeedienst zynde Capitein *Shanks*, en verscheiden andere Heeren had geëxamineerd; welke allen, door eenige Spaanders, ter dikte van $\frac{1}{4}$ duim, van eenige der Planken afte diselen, volkomen overtuigd wierden, dat het hout volmaakt versch en droog was, en zonder het minste teeken van Wurm te ontdekken.

En gevraagd zynde; Of het Schip, na dat het zelve met den Teer gesmeerd was geweest, eenigen tyd in de Rivier de Medway gelegen had: heeft geantwoord, dat hetzelfde omtrent drie maanden in die Rivier gelegen had.

Voorts gevraagd zynde; Of hem Getuige bekend was; dat de Schepen meerder door de Wurm lyden in de Rivier de Medway, dan in eenig andere haven van Groot-Brittannie: heeft geantwoord, dat het Schip de *Minerva*, gebouwd 1776, behalven twee reizen met koolen, gebruikt is geweest in de Medway en te Scheernes, en dat hetzelfde in twee jaaren tyds van den wurm zo doorvreten was, dat men het met moeite boven water kon houden, en genoodzaakt wierd

• het zelve te dubbelen. Maar ook die dubbeling is zedert op gelyke wyze doorgevreeten , niet tegenstaande men hetzelfde besmeerd had met Terpentyn, Loodwit en Harst.

Verder gevraagd zynde ; of hy van denkbeeld was , dat de Minerva even zo sterk van den wurm zoude aangetast zyn geworden , indien zy in een andere haven van Groot-Brittannie gelegen had : heeft geantwoord , door de ondervinding overtuigd te zyn geworden , dat 'er geen haven in 't koningryk gevonden wordt , daar de wurm zo sterk heerscht , en zo veel kwaad doet , als in de Rivier de Medway.

Nog gevraagd zynde ; of hy , door zyne daarvan bekomene ondervinding , zich overtuigd oordeelde , dat de Teer , door Lord *Dundonald* vervaardigd , boven de gewoone Teer , om Scheeps bodems te besmeeren , te verkiezen ware : heeft geantwoord , Ja ; alzo de ondervinding hem had doen zien , dat deeze veel beter voldeed , dan gemeene Teer ; dat dezelve niet alleen veel langer duurde , maar dat men met eene mindere hoeveelheid Teer van koolen , eene grootere oppervlakte kon dekken , en daar en boven een zeer goed fineersel uitleverde , zonder byvoegsel van Pik.

Gevraagd zynde ; of op den bodem van de
Zwaan ,

Zwaan, toen dat Vaartuig de laatste reis geëxamineerd is geworden, nog smeersel genoeg was, om hetzelfde te bewaaren: heeft geantwoord, dat, uitgezondert die plaatzen, alwaar het door Ligters, Chaloupen en andere toevalligheden afgevreeven was, het nog volkomen gedeckt, en in zeer goede omstandigheden bevonden was.

Voorts door ons Commisfarisfen gevraagd zynde; of dit zelfde niet gebeurd zoude zyn, indien zyn Schip in November 1782. met ordinairen, uit hout gebranden Teer en Pik gesmeerd ware geweest: heeft geantwoord, dat, doordien gedurende dien tyd de hoorentjes tweemaal afgeveegd zyn geworden, hy van oordeel zou zyn, dat het gewoone smeersel daar door zoude zyn afgevreeven. Dat hem voorts onbewust was, dat de bodem van een Schip, op de ordinaire wyze gesmeert, zo lang goed en in order zou hebben kunnen blyven, als die van *de Zwaan* gedaan heeft. Dat Schepen, naar de West-Indien gaande, alle reizen hunne Bodems op nieuw moeten laten smeeren, schoon zulke reizen zelden langer dan 8 of 9 maanden duuren; maar dat hy zeker wist, dat, indien alle de reizen, welke hy met *de Zwaan* gedaan had, door een Schip, naar de oude wyze gesmeerd zynde, hadden moeten ge-

daan worden, hetzelfde wel driemaal gekield zoude moeten zyn geweest.

Gevraagd zynde ; hoe de Bodem was, eer dezelve met Teer van koolen gesmeerd wierdt: heeft geantwoord, dat het Schip agttien maanden vóór dien tyd niet gebankt of gekield was geweest; dat het gras toen op de bodem verscheide voeten lang was, met eene groote menigte mosfelen daaraan; dat hy zedert het smeersel met den Teer van koolen geen gras, groeisel of mosfel gezien had, maar wel de hier bovengenoemde kleine hoorentjes, die 'er afgeveeven zyn geworden, zonder dat het smeersel beschadigd wierdt.

Nog gevraagd zynde; of 'er ook een groot verschil in de kosten was, tuschen de oude en nieuwe manier: heeft geantwoord, dat tot de Bodem en de zwarte gangen van *de Zwaan*, van de gemeene Teer verëischt worden twee en één half Vat, en één Vat Pik, maar dat met twee Vaten Teer van koolen eene gelyke oppervlakte kan besmeerd worden. Daar nu het Schip, volgens de gewoone wyze, driemaal had moeten besmeerd worden, zoude men daar toe zeven en één half vat ordinaire Teer, en drie vaten Pik verbruikt hebben, waar tegen twee vaten Teer van koolen hetzelfde nut voor een gelyken tyd gedaan hebben

En eindelyk gevraagd zynde; of hy die Teer ook aan de boven werken van 't Schip gebruikt had: heeft geantwoord, dat de zyden boven water 'er mede gedekt waren geweest, die na verloop van twaalf maanden nog zeer frisch 'er uitzagen, maar toen door zyn Schipper afgeschraapt, en weer over gefineerd zyn geworden

JOHN SHANKS, Capitein ter Zee in 's Konings Marine binnen gestaan zynde, heeft getuigd, dat hy den bodem van *de Zwaan*, eenige dagen geleden, gezien had, en denzelven bevonden schoon, glad en vry van alle aangroifels te zyn, met uitzondering alleen op die plaatzen, waar de Teer door Chaloupen en andere Vaartuigen afgevreven was.

En gevraagd zynde; welke denkbeelden hy zich wegens de kwaliteit van den Teer van Lord *Dundonald* formeerde: heeft gezegd, dat dezelve voornamelyk zeer vast op het hout kleeft, en de poriën dicht sluit, en dus het water belet in te dringen, hoewel hy niet geloofde, dat het zeer diep inzuigt; doch daarby voegende, dat hy het niet anders dan op Eekenhout had zien gebruiken.

De Heer GEORGE DYER, Koopman te London, binnen geroepen zynde, wierd gevraagd; of hy gelegenheid gehad had, de Werken van Lord *Dundonald* te onderzoeken: heeft geant-

woord, dat by hem aanzoek was gedaan, om den flyt van dien Teer te London op zich te neemen, onder Conditie van een zekere Somma geld te avanceeren, en dat hem berekeningen ter hand gesteld waren, wegens de waarschynelyke voordeelen die 'er uit te wagten waren. Dat hy hieröp naar Culros gegaan was, en, na het geheele werk naauwkeurig opgenomen te hebben, had hy zulken prys op dat werk gesteld, dat hy nu gereed was, de zaak te aanvaarden, maar dat hy tot nog toe 'er geen Interest in had, en voor het overige geloofde hy niet, dat door Lord *Dundonald* tot nog toe eenige voordeelen 'er van getrokken waren.

Gevraagd zynde; of het hem gebleeken was, nodig te zyn, dat 'er aan Lord *Dundonald* een groote somma gelds geschooten wierdt, om de Werken te kunnen voortzetten: heeft geantwoord, dat tot het fabriceeren van Teer, alleen voor de Consumptie van dit Koningryk, hetwelk omtrent op 100,000 Vaten jaarlyks beloopt, daartoe verëischt zoude worden 35 à 40,000 Ponden Sterlings; doch dat hy deeze somma niet dacht te avanceeren, dan alleen op Prolongatie van het Privilegie, en dat hy Getuige niet geloofde, dat Lord *Dundonald* iemand daartoe vinden zou, indien het Patent niet geprolongeerd wierdt.

Ver-

Verder gevraagd zynde; of hy voorneemens was om de geheele fomma te avanceeren: heeft geantwoord, dat de Compagnieschap, waarvan hy een Compagnon was, zulks meende te doen.

Voorts gevraagd zynde, of hem ook bekend was, dat Lord *Dundonald* zelfs in staat zou wezen, om het verëischte geld te kunnen fourneren: heeft geantwoord, dat hem de zaaken van Lord *Dundonald* opengelegd zyn geworden, waar uit hy overtuiglyk gezien had, dat die Edelman daartoe niet in staat was.

En eindelyk aan den Getuige gevraagd zynde, of hy kennis had van de Chemicale bewerkingen: heeft geantwoord, dat hy die kunde niet bezat; maar dat zyne overtuiging daarvan rustte, op een gesprek, dat hy gehad had met den Heer *W. Menish*, een der voornaamste Chemisten in London, die hem Getuige verzekerd had, dat het werk van zeer groot belang zal zyn, om Sal Ammoniac, Sal Glauber en Sal Ipsen (dat uit Teer van koolen komt) daar uit te bereiden, hetwelk een verschil van eenige Schellingen op het Vat zoude kunnen maaken.

JOHN COCHRANE (1) heeft aan ons Commis-
sarisfen bericht, hoe hem zeer wel bekend was,

E 4

dat

(1) Broeder van den Graaf van *Dundonald*.

dat de zaaken van Lord *Dundonald* vry wat omflagtig waren, en dat hy (Lord *Dundonald*) in de onmogelykheid zou zyn, om deeze Werken alléén, zonder hulp van anderen, opterigten en tot stand te brengen.

Extract Misfivē van de *Britsche Teer-Compagnie*, aan den Heer W^m MAY JUNIOR.

3 May 1785.

Wy hebben order gesteld, dat 10 a 12 Vaten Teer, en eene genoegzaame kwantiteit Vernist, benevens eenige andere Producten aan UEd. afgezonden zullen worden, ten einde UEd. door eigen proeven, de opgegeevēne hoedanigheden van deezen Teer, of beter gezegt *Bitumen*, kund bepaalen. — De Teer, die uit het Ryk der planten komt, kan op verre na niet tegen deezen haalen; zo wegens deszelfs duurzaamheid, en uitwerking om hout te bewaaren, als om yzer voor 't roesten te beveiligen. — De reden, waarom dit Bitumen aan het laatstgenoemde voordeel zo volmaakt beantwoord, is, dat het
geen

geen *Zuur* in zich bevat, welk voorrecht den uit hout gebranden Teer ontbreekt, en uit dien hoofde daartoe onbekwaam is.

Wy verzoeken, dat UEd. daarmede verscheidene proeven gelieve te doen, zo op yzer, verscheidende soorten van hout, pannen, gebakken en gehouwen Steen, als ook op alles wat onderhevig is aan eenige benadeeling, door de vogtigheid van het Hollandsche Climaat ontstaande; en wy houden ons verzekerd, dat de uitkomst van alle die verschillende proeven uwe verwachting verre te boven zal gaan.

Extract Misfive van de *Britsche*
Teer-Compagnie aan den Heer W^m MAY
JUNIOR.

18 July 1785.

De geprepareerde Teer of *Half Stuf* is niets anders, dan dat de Teer tot eene lyvigheid tusfchen Teer en Pik gebragt is, in welken staat hy bekwaam is, alvorens eens doorgekookt te hebben, op Scheepsbodemis gelegd te worden. — Ons voorneemen is niet om 'er Pik van te maaken, alzo wy vreezen, dat het dan te bros zou worden, en niet diep genoeg in 't hout indringen.

gen. Maar indien wy den dunnen Teer zonder deeze voorzorg verkogten, zouden eenigen hem niet genoeg, en anderen te veel kooken. In het eerste geval zou het niet schielyk genoeg droogen, en in het andere te bros worden.

Niet tegenstaande de prys, van eene gelyke kwantiteit Teer, iets hooger is dan de Stokholm-sche, kunnen wy UEd. nogthans verzekeren, dat het veel goed koper uitkomt. Twee Vaten Teer van koolen, leveren in 't finceeren van Schepen zo veel uit, als drie vaten gemeene Teer; waarby nog komt deszelfs duurzaamheid en andere overtreffende hoedanigheden.

UEd: zult wel onderricht wezen, dat de Heer *Faujai de St. Fonds* (1) uit Vrankryk gezonden is, om onze werken opteneemen, die Hem ook allen vertoond en uitgelegd zyn. Wy zyn ten dien opzigte zeer gerust, om dat wy den Teer wel 100 pC^{to}. minder zullen kunnen leveren, dan de Franschen, en wy uit dien hoofde van onze Fabriek geen geheim behoeven te maaken

Extra&t

(1) In de maand July was my bericht, dat deeze Heer daarvan eene kleine Stokery had opgericht in de Tuinen van den Koning te Parys; en in de maand September, dat van die verkreegene kleine kwantiteit te Brest, met een zeer goed succes, gebruik gemaakt was.

Extraët Misfive van de *Britsche*
Teer-Compagnie aan den Heer W^m MAY
 JUNIOR.

20 Augustus 1785.

Den toegezonden den dikken Teer gelieve UEd. voor Scheepsbodems, te gebruiken; doch tot het dekken van ander, en voornamelyk greenenhout, den dunnen Teer, die heet of koud kan aangelegd worden. — De ondervinding heeft bewezen, dat tot het bewaaren van Geschut, Kogels enz: de dunste Teer te kiezen is, die koud gebruikt kan worden, doch zal dieper in heet yzer indringen. Het Canon of yzer moet vooräf van het oude roest wel gezuiverd zyn — Het maakt in 't minst geen verskil, of het oud dan nieuw hout is, om deezen Teer te gebruiken, noch of 'er gemeene Teer op geweest is; UEd. zult in het eene en andere geval ondervinden, dat de Teer van koolen veel beter dan de andere zal beantwoorden.

Copy

Copy Misfivē van den Heer R:
DIGGER (1) aan den Heer W^m MAY
JUNIOR.

Michester 2 Sept. 1785.

Ik kan niet ontdekken, dat 'er tot nog toe eenig gebruik van den Teer van koolen, in de zuidelyke Provinciën bereid wordende, gemaakt is. — Veelen myner vrienden, die ik hierover onderhouden, en met welken ik deswegen in briefwisseling gestaan heb, zeggen, de Acte van het Parlement, en de gedrukte Certificaaten geleezen te hebben, en allen zyn zy van gevoelen, dat de opgaaven *naar waarheid* worden gedaan. Indien ik eenige nadere, en meer ter zaake doende berichten ontvang, zal ik UEd: dezelve mededeelen, enz:

Mis-

(1) Deezen Heer moeten veelen onzer Landgenooten nog versch in 't geheugen geweest zyn, die, krygsgevangen geweest zynde, door hem in kwaliteit als Agent van deezen staat, met veel zorg, geduurende hunne detensie, behandeld zyn.

Misfive van den Heer C: GASCOIGNE. (1)

Carron 23 September 1785.

Zedert myn laatste is my het inleggende ter hand gesteld, hetwelk de hoedanigheden en het gebruik van Teer van koolen, in deeze nabuurschap gemaakt wordende, in een kort bestek aanwyst. Voorts heeft men my bericht, dat op order van de Admiraliteit te Amsterdam eenige Vaten aan den Heer *Wm May Junior* gezonden zyn. Door herhaalde proeven, die ik, en veele myner vrienden en bekenden, met deezen Teer gedaan hebben, kan ik UEd: verzekeren, dat die Teer tot heden toe beantwoord heeft, aan alle de opgaaven door den Graaf van *Dundonald* deswegen gedaan. Hy heeft die byzondere eigenschap, om in de poriën van zagt hout intedringen, en het te beveiligen tegens de nadelige uitwerking van vogtigheid — Ik heb 'er verscheidene bodems van Schepen mede gefineerd, en het volmaakt zien beantwoorden, aan hetgeen de Berichten en Certificatien daarvan opgeeven.

W

(1) Deeze Heer is Directeur en Mede-Eigenaar van de alömbekende en zeer uitgestrekte Geschutgieterij te Carron, welke thans considerabele Commissien uit deeze Landen en andere Mogentheden onderhanden heeft.

Wy hebben in onze Havens geen Wurm, dus kan ik dien aangaande proeföndervindelyk niets melden; maar als ooggetuige kan ik verzekeren, dat deeze Teer die goede uitwerksels heeft, om Schepen zeer lang voor de gewoone vuiligheid te bewaaren. — Indien UEd: den Heer *May* mogt spreken, weest zo goed van Zyn Ed. dit te berichten.

PS. De Teer en Vernist zyn beiden groote behoedmiddelen om yzer voor 't roesten te bewaaren.

Copy Misfive van den Heer R:
DIGGEM aan den Heer W^M MAY
JUNIOR.

Michester 24 September 1785.

Daar ik weer eenige dagen in Londen geweest ben, zo heb ik al het mogelyk onderzoek nopens den Teer van koolen gedaan. Ik heb dien aangaande met verscheiden, in 's Konings dienst zynde, Zee-Officieren gesproken, als ook met eenigen in dienst van de Oost-Indische Compagnie, die deezen Teer gezamentlyk aanpryzen als het beste smeersel, dat voor Schepen, Masten,
Sten-

Stengen enz: tot nog toe bekend is; ook schynt het my toe dat dezelve zeer getrokken is.

Extraët Misfivē van de *Britsche*
Teer-Compagnie aan den Heer WM
 MAY JUNIOR.

26 September 1785.

Ik weet niet, of wy reeds eenige Monfters koolen, na dat de Teer 'er uitgetrokken is, naar Amsterdam gezonden hebben. — Wy gelooven, dat van dit Artikel een groote Consumptie in Holland zal gevonden worden, zo voor de Stookeryen en Droogeryen, als tot zulke gebruiken, waar men anders Houtskoolen toe beezigt. — Veele Schepen hebben hunne Water- en Olievaten met Teer van koolen laten besmeeren, en bevinden, dat dit de Vaten voor het lekken en scheuren bewaard, terwyl hy tevens het yzer der banden voor 't roesten beveiligt.

Op des konings Geschut-werf te Wolwich word het thans op al het Geschut gebruikt, door verscheide andere Werven en Geschut-Fabrieken voorgegaan zynde.

Ex-

Extract Misfivē van de *Britsche*
Teer-Compagnie aan den Heer W^m
 MAY JUNIOR.

23 November 1785.

In een uwer voorige Brieven meld UEd: dat de Schipper van het Koopvaardyschip *de jonge Alexander*, die een proef met onzen Teer aan zyn Schip genomen heeft, onder denzelven, tegens UEd: herhaald verzoek en advis, Harst of Harpuiſ gemengt heeft, en ons tevens vragende, of dit de kwaliteit van den Teer zal benadeelen. Hieröp kunnen wy UEd: met veel zekerheid antwoorden; dat deeze handelwyze de kwaliteit van den Teer door twee oorzaaken zal prejudiceeren. — Voor eerst, om dat alle uit het groeyend ryk gebrande Teer, Harst enz:, die, wanneer ze eenigen tyd aan het water bloot gesteld is, opgelost wordt, en den wurm niet kan wederstaan. Ten tweeden bevat bovengemelde Teer, Harst enz:, een natuurlyk zuur dat yzer verteerd en vernield, en uit dien hoofde zeer ongeschikt, om yzer daarmede te bedekken.

Teer van koolen bevat noch Gom uit het groeyend ryk, noch kan door water opgelost

WOR-

worden, noch bezit het zuur, om yzer te benadeelen, maar integendeel een sterk alkalisch Zout, dat yzer, tegens het nadeelig uitwerksel van andere Teer, behoed. — Om deeze gegronde redenen moeten wy tegen die proef de bovengemelde aanteekening doen, alzo het onmogelyk is, dat die handelwyze de kwaliteiten van den Teer zal kunnen aantoonen. Het voorschrift, door ons opgegeeven, moet by het gebruik in allen deelen gevolgd worden. Hetzelfde steunt op proeföndervindingen, gedaan door lieden van kunde en bekwaamheid.

V E R S L A G
V A N D E P R O E V E N
M E T D E
TEER van KOOLEN,

Gedaan op order van het

EDEL MOGENDE COLLEGIE
TER ADMIRALITEIT,
resideerende alhier;

Benevens zodanige Proeven welke nog onder-
handen zyn, en in hoeverre dezelve
reeds beantwoord hebben.

Den 3^e Juny 1785. zyn 'er op verzoek van
de Admiraliteit, onder Directie van den Wel
Edelen Gestrengen Heer Burgermeester SPAAN-
DER, Vuuren- Greenen- en Ecken Paaltjes in
de Zuiderzee en in de haven van Medenblik
geslaagen, waarvan de uitslag in de onderschei-
dene

dene Missiven van zyn Wel Ed: Gestr: hier agter te vinden is, sub L^a A. B. C. D. (1)

Den 12^{en} July 1785. zyn 'er op order van den Heer Equipagiemeester MAY eenige Paalen, in een der aangelegde Hoofden in de nieuwe Haven aan het Nieuwe-Diep, geslaagen, waarvan de Raporten in de Brieven van den Opzigter, de H^t: SWAEN, te vinden zyn, sub L^a E. en F. (2)

In het begin van September is aan 's Lands Cotter *de Mercur* (die met koper beslaagen wierdt, toen de dikke Teer aan 's Lands Werf arriveerde) een gang, omtrent drie voeten, en ter lengte van 36 a 40 voeten, onder water open gelaaten, en met gemelde Teer besmeerd. Dit Vaartuig is naar de West-Indien gezeild, waarvan den uitflag, nevens die, welke in 't vervolg nog zullen inkomen, bekend gemaakt zal worden.

In laatstgemelde maand September is men met het gebruik van Vernist van koolen aan Masten en Stengen, in plaats van de gewoone Harpuis, en van den Teer tot de Toppen der Masten, aan de Raas enz:, op 's Lands Werf begonnen.

Tot

(1) en (2) Beide deeze Proeven zyn met dunne Teer gedaan, om dat men de geprepareerde, of *Halt Stuf*, niet vroeger, dan in September daaraan volgende, uit de Fabriek ontvangen had.

Tot dit gebruik voldoet het in allen opzichte veel beter, dan het beste Harpuis, wordende gebruikt zo als het van de Fabriek komt. Het heeft, gelyk ander Harpuis, geen kookten nodig; het dringt zeer diep in Greenenhout, en met een kleine hoeveelheid, kan men een groote oppervlakte bestryken. — De Teer dekt de Toppen der Masten en de Raas zeer zwart en glimmend.

Voorts is ook nog in gemelde maand September het Tuig van het Scheepje, dat door de Admiraliteit tot gebruik van het *Kweekschool* vervaardigd, en aldaar thans opgezet, hiermede bestreeken; te weeten de Masten en Stengen met het Vernist, of Harpuis van koolen, en de Raas, benevens de Toppen der Masten, met den Teer, zonder dat 'er iets, hoe genaamd, daarönder is gemengd geworden.

In het begin van October is het geheele Schip *de Jonge Alexander*, vaarende onder directie van den Heer WENDORP, gevoerd door Schipper *Jan Christiaan Eyk*, en naar de Middelandfche Zee gezeild, met Teer van koolen besmeerd. — Dit Schip had een oude Greenen Dubbelhuid, die op veele plaatzen door den wurm beschadigd was, en dus zal de uitflag van deeze proef, om het Schip tegens het aangroeyen te beveiligen, de zaak voornamelyk
moe-

moeten ophelderen. — Dan, niet tegenstaande herhaalde waarschuwingen gedaan zyn, heeft men egter goedgevonden omtrent één vierde gedeelte gewoone Harpuis met den Teer te vermengen. Zie hieröver verder de gedachten van de *Britsche Teer-Compagnie* in haaren brief aan den Heer Wm M^{ay} Junior, in dato 23 November 1785. — Aan dit Schip heeft men de strekbaarheid van deezen Teer zeer duidelyk kunnen bespeuren. Twee vaten dikke Teer hebben den Bodem van dat Schip, zynde een Fregat van omtrent 110 voeten lang, met een behoorlyk smeersel van den Kiel tot boven de Lastlyn gedekt

In het begin van November is 's Lands Brig *de Post*, op de Eekenhuid met geprepareerde Teer besmeerd. Dit Schip is by het afdrukken deezes voor deeze Stad leggende. — Veele Lieden het Scheeps-Timmeren kundig, hebben het smeersel aan dit Vaartuig zeer gepreezen.

L: A. Copy Misfivē van den Wel Ed. Geftr.
Heer Burgermeester J SPAANDER, aan
den Equipagiemeester MAY.

Medenblik 29 April 1785.

Ik heb UEd. geëerde van 19 deezer op zyn tyd wel ontvangen, en op laatst gepasceerden Maandag het vaatje Teer van koolen, zeer kenbaar aan den reuk. Ik zal met denzelven proeven neemen, zo in den mond van deeze haven, als in de haven zelve aan een klein Vaartuigje, dat alhier door de Stad gebruikt wordt, hetwelk in een vuuren huidje wordt gestookten.

Ik zal ook te Lamberschag in Zee (alwaar ik alle jaaren drie paalen tot een proef laat slaan, als één geverft met witte verf, één gebrand, en één ongeverft en ongebrand, om te onderzoeken hoe sterk de wurm ieder jaar regeert) een Eeken en een Greenen, met deezen Teer bezorgde paalen laten slaan: doch indien de proef goed genomen zal worden, moeten alle paalen blyven slaan, tot het einde van de Hondedagen, in welken tyd de wurm het sterkst regeert. In veele jaaren is de wurm zo weinig niet geweest als in het gepasceerde, daar en tegen in het jaar 1783 weer uit der maa-
ten sterk; hebbende in dien Zomer van dat jaar
ver-

verscheiden, zo Sparren als Juffers gezien, welke in drie à vier weeken geheel opgegeten waren.
 — Na genomene proeven, geeve ik UEd van myne bevinding kennis.

L^a B.   Copy Misfivē van den Wel Ed. Geftr.
 Heer Burgermeester J: SPAANDER, aan
 den Equipagiemeester MAY.

Medenblik 16 September 1785.

Op UEd. geëerde Misfivē van 13 deezer heb de Eer te repliceren, dat ik een Eeken Barkoen, een Greenen- en een Vuuren-Balkje driemaal heb laten teeren, met den ontvangeren Teer van koolen, en toen wel doen droogen. Op gelyke wyze heb ik ook de eene zyde van het Vaartuigje, in myn voorigen gemeld, laten teeren, en de andere zyde met een groene Balsēm, maar den bodem heb ik met ordinairē Teer en roode Verf laten smeeren. In deeze gesteldheid heb ik de Eeken Barkoen, en de Vuuren Balkjes den 3 Juny laatstleden, in den mond van onze haven, noordzyde, tusfchen de paalen *waar in reeds de Zee-Wurm was*, laten slaan. Het Greenen Balkje is agt dagen daarna te Lamberscha-

gen in Zee, by een gebranden, een geverfden met witte Verf, en een fchoone paal gezet; terwyl het Vaartuigje, van dien dag af, in onze haven is gebruikt, zonder fchoon gemaakt te worden, hebbende zedert weinig ftíl gelegen.

De Paalen tot Lamberschag zyn beftemd om aanftaande week, en wel op Donderdag, gevisiteerd te worden, in prefentie van Heeren Super-Intendanten der vier Noorder-Coggen Zeedyk, volgens jaarlykfche gewoonte. Dit gefchied om te weeten, in welken graad de Wurm in dat jaar heeft gegrast. Indien dit nu reeds gedaan geweest ware, zoude ik de Balkjes en het Vaartuigje alhier hebben gevisiteerd, en UEd. van myn bevinding kennis gegeeven.

Daar nu de Hondsdagen (zynde de tyd, dat de wurm het fterkst regeert) zyn vervloogen, heb ik gemeend, nu maar een proef te moeten neemen van het Vaartuigje en de Paalen alhier geflaagen

Ik heb dan gisteren de Eeken Barkoen, en een Vuuren Balkje laten opplukken, en op de Scheeps-Timmerwerf van de Cogge doen brennen, daar ik dezelve met de uiterfte nauwkeurigheid heb gevisiteerd en gezien. Beiden vond ik iets vuil, en hier en daar met doortjes aangegroeid, egter het Vuuren meer dan het Eeken

Dit

Dit vuil zagtjes hebbende laten affstryken, vond ik *den Teer* zwart, en, buiten de aangegroeide hoorntjes, glad, ook nog zeer kenbaar aan den reuk, zonder eenig bewys van *Wurm*. Daar na heb ik met een fcherpe Disfel den Teer een weinig van de buitenfte korst van het hout op verscheiden plaatzen laten afkappen; doch, hoe naauwkeurig ook beschouwt, ik heb in geen van beiden eenig de *minste* blyk van *Wurm* kunnen vinden.

Heden heb ik het Vaartuigje in myn presentie op een Scheeps Timmerwerf laten brengen, en het aldaar doen keeren. — De Bodem met ordinaire Teer en roode verf was het vuilste, gelijk die bodems gewoonelyk zyn; die met balzem wat minder, en die met Teer van koolen het *allermint* vuil; allen op het Greenenhout met hoorentjes bezet, doch geen wurm te vinden. — Ik had wel verwagt, dewyl het een koude Zomer geweest was, dat 'er niet veel wurm zoude geregeerd hebben; maar in 't geheel geen wurm te vinden, dit ging myne verwagting te boven. Ik heb my by de Timmerbaazen geïnformeerd, welke zeiden, dat 'er dit jaar over de wurm niet geklaagd was, zo dat, hoe gezegend anders, dit jaar slegt is tot proefneemingen tegens de Zee-wurm.

Zo ras ik tot Lamberfchag de proef genomen

heb, zal ik niet manqueeren UEd: myne bevin-
ding daarvan mede te deelen.

Ondertuschen zal ik den eene Vuuren paal
in den mond van de haven tot het voorjaar laa-
ten staan, en als dan verwisfelen met de Eeken
Barkoen, maar de andere Vuuren paal of Balkje
zal ik met denzelfden Teer op nieuw laten tee-
ren, hebbende daarvan nog te voorraad.

L^a C. Copy Misfivē van den Wel Ed: Geftr:
Heer Burgermeester J: SPAANDER, aan
den Equipagiemeester MAY.

Medenblik 26 September 1785.

Volgens myn laatste van 16 deezer, heb ik
op gepasfeerde Donderdag tot Lamberschag ge-
visiteerd een Eeken paal, zonder dat daaraan iets
anders was gedaan, dan glad geschaaft; een Paal
met witte verf, éénmaal overgeschilderd; een
Paal gebrand, en een Eeken en een Greenen be-
sineerd met Teer van koolen, hebbende allen der-
tien weeken buiten dyks in Zee gestaan, waar-
aan bevonden:

Dat in de eerste, namelyk de zuivere Eeken
paal, was de Zee-Wurm, en wel byzonder in
het

het spint, zelfs meer dan ik verwacht had, doch op verre na zo veel niet, als in voorige jaaren.

— In den geverfden Paal geen wurm, noch ook in den gebranden, gelyk mede niet in de beide Paalen die met Teer van koolen gesmeerd waren: doch zo wel op de geschilderde als geteerde waren kleine hoorentjes, maar het hout onder beiden zuiver.

Ik heb order gegeven, om de kaale plekken door den bytel veroorzaakt, weer te dekken met Teer, en dan terstond in Zee te zetten, om een nadere proef in het volgende jaar te neemen.

L^a. D.   Extraët Misfive van den Wel Edelen
Geftr: Heer Burgerm: J: SPAANDER
aan den Equipagiemeester MAY.

Medenblik 20 October 1785.

Het komt my voor, dat het Greenen- en Vuurhout, om dat het thans jonger gehakt wordt, dan wel in oude tyden, en dus zo goed niet geflooten is, in allen opzigte het best door deez Teer zal worden bewaard, om dat dezelve dieper dan andere Teer in 't hout indringt.

De paalen in myn voorigen gemeld, staan reeds weer in Zee, tot een verder onderzoek tegens de Wurm.

L^a. E.

L. E.   Extraÿt Misfve van den Opzigter
SWAEN aan den Equipagiemeester MAY.

Nieuwe-Diep 8 October 1785.

Volgens UEd: geëerde order heb ik het Greenen paaltje, staande in het Paalen-Hoofd, tuschen de hand en de afrei, gevifiteerd, en hetzelfde bevonden hier en daar met hoorentjes bezet te zyn, doch heb 'er tot nog toe geen wurm noch aangroeifel aan kunnen befpeuren.

L. F.   Copy Misfve van den Opzigter
SWAEN aan den Equipagiemeester MAY.

Nieuwe-Diep 23 October 1785.

Ter voldoening aan het verzoek in uw geëerde Misfve van 16 deezer, kan ik UEd: melden, dat ik den 12 July deezes jaars in het Paalen-Hoofd twee paaltjes, dik 4 à 5 duimen, in 't water heb gezet, en uit voorzorg, of ik misfchien één van dezelve mogt verliezen, plaatste ik den 20 Augustus nog een Greenen en een Vuuren. — In het toebereiden van dezelve was ik dus te werk gegaan: Ik heb het hout
by

by 't vuur warm gemaakt, en toen met koude Teer besmeerd, en laten indroogen. — Vervolgens heb ik den Teer zo lang laten kookken, tot dat hy wat lymig wierdt, en in de Zon laten droogen. — Volgens UEd: order heb ik het Greenen paaltje gevisiteerd, en niet anders bevonden, dan ik in myn voorigen heb gemeld. — Ik heb niet kunnen bespeuren, dat de Teer iets verminderd is. — Betreffende de vraag; welke Teer het diepst in 't hout dringt, zo ben ik van gevoelen, dat dien aangaande de Teer van koolen het verre van de gewoone Teer wint, om dat hy zo spoedig wegdroogt.

Hoe zeer de Wurm, zedert den tyd dat die geteerde paaltjes gestaan hebben, op ongeteerde paaltjes gewoed heeft, kan ik UEd: met zekerheid niet berichten, also 'er geen ongeteerde paaltjes bygestaan hebben: maar de ondervinding alhier leert, dat wel eens binnen den tyd van één jaar de eeken paalen van 9 à 11 duimen dik van de Wurm opgeeten zyn.

74

